

"SAMEN DOOR ÉÉN BUIS"

AFSPRAKENKADER VOOR RIOLERING

COLOFON

Versie: 3
Datum: 19 december 2012
Auteurs: Paul de Haas, Erik de Pooter, Ton Ruigrok

SAMENVATTING

In de afgelopen jaren heeft het rioleringsbeleid van het waterschap zich voornamelijk gericht op het beheersen van de emissies, waarbij de Wvo-vergunning en de aansluitvergunning de handvatten waren. Dit heeft zijn vruchten afgeworpen: de basisinspanning en de sanering van ongerioleerde lozingen zijn nagenoeg afgerond. Over de resterende inspanningen zijn afspraken gemaakt met gemeenten. Het is mogelijk om tot een meer doelmatige invulling te komen indien deze hetzelfde of een beter resultaat oplevert. De manier van werken tussen gemeenten en waterschappen wordt steeds meer "samenwerken".

Gewijzigde wet- en regelgeving (voornamelijk Waterwet en Wet Milieubeheer) hebben geleid tot veranderingen in organisatie en beleid van de waterketen. Een belangrijke ontwikkeling voor de wijze van samenwerking tussen waterschap en gemeenten is het landelijke Bestuursakkoord Water 2011 (BAW). In het BAW worden de watertaken "scherper" toebedeeld aan de overheden én wordt een nieuwe impuls gegeven aan samenwerking tussen deze overheden. In deze setting past het beter om te spreken van "een kader voor het maken van afspraken", dan van een beleidsnota. In een beleidsnota is namelijk het beleid van het waterschap geformuleerd en zijn voorschriften opgenomen om dit beleid uit te kunnen oefenen. De uitgangspunten/kaders die in deze nota zijn genoemd vormen voor het waterschap het vertrekpunt voor de afspraken die we willen gaan maken. De afspraken zelf staan niet in deze nota; die leggen we vast in o.a. afvalwaterakkoorden, Gemeentelijke rioleringsplannen en stedelijk waterplannen.

De samenwerking tussen gemeenten en waterschap moet leiden tot een doelmatige invulling van rioolbeheer waar het gaat om de samenhang met het zuiveringsbeheer en het waterbeheer. Overheden moeten "de goede dingen goed doen". Dat wil zeggen dat het halen van doelen centraal staat en dat we dit bereiken met effectieve maatregelen waarbij het te bereiken resultaat en de kosten in balans zijn. Om tot een keuze te komen van de juiste maatregelen moeten gemeenten en waterschap de juiste kennis opbouwen als basis voor keuzen. Om te kunnen beoordelen of een activiteit/maatregel al dan niet acceptabel/zinvol is presenteert het waterschap in deze nota een hulpmiddel; het "denkkader doelmatigheidsafweging". Het waterschap kan als specialist op het gebied van water met veel kennis over waterbeheer en afvalwaterbeheer, een belangrijke meerwaarde bieden aan gemeenten. Ook in de beleidsvorming en planvorming kan het doelmatig zijn om gebruik te maken van de expertise van het waterschap.

De stimuleringsbijdrage afkoppelen van het waterschap heeft er mede toe bijgedragen dat afkoppelen van verhard oppervlak gezien wordt als een zinvolle maatregel daar waar dat haalbaar is. Nu het doel van de regeling gerealiseerd is, is er geen reden meer om de stimuleringsregeling nog langer toe te passen.

Het kader van het waterschap is met deze nota duidelijk in beeld. Het biedt meer ruimte voor samenwerking en maatwerk. Dit kan zijn beslag krijgen in de afspraken die gemaakt gaan worden. Deze manier van samenwerken is niet nieuw voor het waterschap en voor de gemeenten in ons beheergebied. We hebben al veel goede ervaringen opgedaan in optimalisatiestudies, stedelijke waterplannen en akkoorden. Deze manier van werken doet recht aan elkaars eigenstandige positie en aan de noodzaak tot samenwerking, en die geven we met deze nota een structurele plek. Het is ook niet de bedoeling dat we alles continue ter discussie gaan stellen. Dat zou niet doelmatig zijn. De uitgangspunten zoals verwoord in deze nota kunnen ons juist helpen als houvast. Veel oplossingen die we hebben bedacht in het verleden zijn gewoon juiste maatregelen. We moeten blijven focussen op een goed rioolbeheer in afstemming met doelen in het waterbeheer en afvalwaterbeheer. In overleg gaan we "samen door één buis" op een slagvaardige manier voor een gezond en veerkrachtig watersysteem.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING

1	AFSPRAKEN MAKEN EN SAMENWERKEN	6
1.1	Waarom afspraken voor de gemeentelijke watertaken?	6
1.2	Afsprakenkader als vertrekpunt voor samenwerking	6
1.3	Doelen Waterbeheerplan 2010-2015	7
1.4	Voor wie is dit kader bedoeld	8
1.5	Leeswijzer	8
2	EVALUATIE HUIDIG BELEID WATERTAKEN	9
2.1	Zijn de emissiedoelstellingen gehaald?	9
2.2	Hoe verliep de samenwerking?	10
3	DE UITGANGSPUNTEN	12
3.1	Landelijke en wettelijke kaders	12
3.2	Wettelijke instrumenten voor de regulering van lozingen	13
3.3	Uitgangspunten uit het Bestuursakkoord Water 2011	14
3.4	Voorkeursvolgorde	15
4	KADERS VOOR AFSPRAKEN	16
4.1	Algemeen	16
4.1.1	Verbrede rioleringsplannen gebaseerd op gezamenlijke doelen	16
4.2	Adequate inzameling, transport en zuivering van afvalwater	18
4.2.1	Structurele afstemming capaciteit riolering en zuivering	18
4.2.2	Ongerioleerde lozingen buitengebied	19
4.2.3	Grondwater; raakvlakken gemeenten en waterschap	20
4.3	Doelmatige samenwerking	23
4.3.1	Solide afspraken in een afvalwaterakkoord met elke gemeente	23
4.3.2	Overname rioolgemaal en persleidingen	23
4.3.3	Vergroten inzicht voor doelmatig functioneren afvalwaterketen	25
4.4	Zorgen voor een goede waterkwaliteit	27
4.4.1	Waterkwaliteitsspoor	27
4.4.2	Kwalitatieve aspecten van hemelwaterlozingen	28
4.4.3	Kwetsbare wateren	30
4.4.4	Samenwerking bij de vergunningen voor indirecte lozingen	32
4.5	Voorkomen van wateroverlast	33
4.5.1	Kwantitatieve aspecten van lozingen	33
5	STRUCTURELE SAMENWERKING IN DE WATERKETEN	36
6	OVERGANG NAAR EEN NIEUWE MANIER VAN SAMENWERKEN	39

BIJLAGEN 40

Bijlage 1 Lijst van gebruikte afkortingen _____	40
Bijlage 2 Denkkader doelmatigheidsafweging _____	41
Bijlage 3 Checklist beoordeling Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) _____	42
Bijlage 4 Bepaling afnameverplichting waterschap _____	43
Bijlage 5 Geraadpleegde bronnen en literatuur _____	44

1 AFSPRAKEN MAKEN EN SAMENWERKEN

1.1 WAAROM AFSPRAKEN VOOR DE GEMEENTELIJKE WATERTAKEN?

Wat wil het waterschap bereiken met een specifiek kader voor de gemeentelijke watertaken? Waarom is het nodig dat er nog specifiek afspraken worden gemaakt met het waterschap over taken die door de gemeente worden uitgevoerd? Kan de gemeente dat niet beter zelf bepalen?

Kern van het antwoord op deze vragen is dat de watertaken van de gemeente zo nauw samenhangen met de taken van het waterschap, dat afstemming in steeds grotere mate nodig is. Water in de stad bepaalt de ruimtelijke structuur, biedt recreatiemogelijkheden en draagt bij aan een prettige woon- en werkomgeving. De invloed van allerlei stedelijke gebruiksfuncties op het water is groot. De wijze waarop de gemeente de openbare ruimte inricht en beheert (o.a. het functioneren van het rioolstelsel), is van directe invloed op de waterkwantiteit en -kwaliteit van het stedelijke water. Deze verwevenheid van het beheer van openbare ruimte en watersysteem leidt ertoe dat er een goede afstemming moet zijn tussen de gemeenten en het waterschap; ieder vanuit zijn eigen taak en verantwoordelijkheid.

Het is dus wel degelijk wenselijk dat gemeenten zelf de afwegingen maken, maar het is ook wenselijk dat het waterschap voor die afwegingen kaders aanreikt vanuit het watersysteem en de waterzuivering. Deze kaders zijn het vertrekpunt voor het waterschap. Verder vormgeven van de samenwerking tussen waterschap en gemeente is dus een eerste belangrijk doel van deze nota.

1.2 AFSPRAKENKADER ALS VERTREKPUNT VOOR SAMENWERKING

Het vigerende rioleringsbeleid van Waterschap Rivierenland (nota rioleringsbeleid 2005) is achterhaald. Gewijzigde wet- en regelgeving (in het bijzonder de Waterwet en de Wet Milieubeheer) hebben geleid tot verandering in organisatie en beleid van de waterketen. Onder andere zijn of zullen de Wvo- en aansluitvergunningen komen te vervallen. De Waterwet gaat uit van moderne overheden met taken op het gebied van het waterbeheer die hun eigen verantwoordelijkheid daarbij hebben en moeten effectueren. Dit betekent voor gemeente(n) en het waterschap geen vrijblijvendheid.

In artikel 3.8 van de Waterwet staat: 'waterschappen en gemeenten dragen zorg voor de met het oog op een doelmatig en samenhangend waterbeheer benodigde afstemming van taken en bevoegdheden waaronder het zelfstandige beheer van inname, inzameling en zuivering van afvalwater'. Op basis van de Waterwet zijn gemeente(n) en waterschappen dus verplicht tot overleg en afstemming. De afspraken die hieruit voortkomen, kunnen het beste worden opgenomen en vastgelegd in een afvalwaterakkoord of Gemeentelijk rioleringsplan.

Een belangrijke ontwikkeling is ook het landelijke Bestuursakkoord Water 2011 (BAW, lit.1 bijlage 5), waarin afspraken gemaakt zijn over de samenwerking tussen de betrokken partijen om te komen tot doelmatiger waterbeheer (waaronder de waterketen). In het Bestuursakkoord worden de watertaken "scherper" toebedeeld aan de overheden én wordt een nieuwe impuls gegeven aan samenwerking tussen deze overheden. Als waterpartijen staan we gezamenlijk voor de taak om doelmatig waterbeheer in de regio vorm te geven.

Nu de watertaken duidelijker zijn toegedeeld en een goede samenwerking onontbeerlijk is, past het beter om geen nieuwe "beleidsnota" te maken maar een afsprakenkader. Een kader is nodig omdat er wederzijdse afhankelijkheden zijn tussen de verschillende watertaken; het rioleringsbeheer, waterbeheer en zuiveringsbeheer. Het gaat er hierbij wel om dat we als overheden op zoek gaan naar de juiste maatregelen waarmee de burger het meest gebaat is. Dit vraagt om samenwerking, overleg en over onze eigen grenzen heen kijken. Deze nieuwe manier van werken is overigens de laatste jaren al steeds meer de praktijk geworden. Dit willen we nu uitwerken en formaliseren met deze nota. In dit afsprakenkader vindt u daarom minder tekst, geen beleidsregels, maar in plaats daarvan doelen en adviezen.

Een aantal bestaande beleidsregels van het waterschap blijft wel van kracht, bijvoorbeeld in die gevallen waarin een watervergunning op grond van de Keur nodig is. In de beleidsregels wordt aangegeven wanneer een vergunning kan worden verleend. Dit omdat een helder kader belangrijk is voor een goed waterbeheer en zuiveringsbeheer. Ook bij vergunningverlening zoekt het waterschap naar ruimte om in overleg te komen tot de meest doelmatige maatregelen.

De nieuwe manier van werken biedt meer maatwerk. Wel is het ondoelmatig en inefficiënt om voor elke vraag die zich voordoet, een specifieke lokale afweging te maken tussen waterschap en gemeente. Het is wenselijk dat gemeente en waterschap voor 'standaard' situaties zelf de afweging kunnen maken op basis van de handvatten die deze nota geeft. Verder is overleg de basis om maatwerk te leveren waar dit gewenst is. In Rivierenland hebben we al ruime ervaring met deze aanpak in het kader van stedelijke waterplannen, optimalisatiestudies (OAS) en afvalwaterakkoorden. Deze lijn van werken willen we in de toekomst met elkaar voortzetten.

1.3 DOELEN WATERBEHEERPLAN 2010-2015

De inhoudelijke doelen van het waterschap voor zowel het watersysteem als de waterzuivering hangen sterk samen met de uitvoering van de watertaken door de gemeenten. De afgelopen tien jaar waren deze doelen gelijk voor het hele gebied: elke gemeente moest de emissie uit haar rioolstelsel terugdringen volgens een gelijke norm (de basisinspanning), en elke gemeente moest zich inspannen om zoveel mogelijk ongerioleerde lozingen op oppervlaktewater te saneren (de verbrede zorgplicht). Beide doelen zijn vrijwel bereikt.

De doelen die resteren, liggen vast in het waterbeheerplan 2010-2015 van het waterschap. De volgende doelen uit dat plan raken rechtstreeks aan de gemeentelijke watertaak:

1. Beperken schade door wateroverlast en watertekort in stedelijk gebied
Het vasthouden van hemelwater, berging in het rioolstelsel en in het watersysteem en de afvoer van water, zorgen er voor dat wateroverlast zoveel mogelijk wordt voorkomen, beperkt of ongedaan gemaakt.
2. Zorgen voor een goede chemische kwaliteit van het stedelijke water
Het stedelijke water moet in 2015 voldoen aan de Europese normen voor prioritair stoffen
3. Zorgen voor een goede ecologische waterkwaliteit in stedelijk water
De ecologische kwaliteit van het stedelijke water dient te voldoen aan de MTR-normen én aan Stowa-klasse 3
4. Voldoende schoon water in waardevolle en beschermde gebieden
De waterkwaliteit dient voldoende te zijn om specifieke doelstellingen van deze wateren en gebieden te realiseren. In het algemeen geldt vanuit de Kaderrichtlijn Water dat de waterkwaliteit niet achteruit mag gaan.
5. Adequate inzameling en transport van afvalwater dat gezuiverd dient te worden
Beheersen van de hoeveelheid en samenstelling van het aangevoerde afvalwater en het nakomen van afspraken met de gemeente over de hoeveelheid te transporteren afvalwater

6. Samenwerking in de (afval)waterketen

Het door samenwerking verbeteren van de doelmatigheid, duurzaamheid, transparantie en dienstverlening voor onze gezamenlijke klanten

In de nieuwe nota staat het realiseren van de in het waterbeheersplan genoemde doelen centraal voor het waterschap. Om deze doelen te realiseren zijn er landelijke kaders en uitgangspunten voor beleid geformuleerd. Deze zijn opgenomen in deze nota. We hebben de uitgangspunten voor een aantal thema's uitgewerkt en we bieden handvatten voor een solide afweging.

1.4 VOOR WIE IS DIT KADER BEDOELD

Meer dan voorheen zijn gemeenten betrokken bij het opstellen van deze nota. Dit past bij de gedachte dat we samen vorm geven aan het waterbeheer in de regio. Het is de bedoeling dat dit afsprakenkader ook door onze gemeentelijke partners breed gedragen wordt. Omdat, naast landelijke kaders, onderlinge afspraken de grondslag vormen voor de nota is de inhoud ook "niet in beton gegoten". We kunnen verwachten dat ontwikkelingen in het kader van "samenwerking in de (afval)waterketen" leiden tot differentiatie in aanpak op onderdelen in verschillende regio's. Deze samenwerkingen zijn op dit moment nog niet uitgekristalliseerd.

De nota is bedoeld voor het gebruik door gemeentelijke diensten en hun adviesbureaus bij het opstellen van (riolerings)plannen en het maken van afspraken in GRP's en in afvalwaterakkoorden. Intern bij het waterschap is de nota vooral van belang voor de afdeling die is belast met de planbeoordeling, om te komen tot een eenduidige interpretatie van de wet- en regelgeving, maar ook om een uniforme werkwijze te waarborgen bij de beoordeling van (riolerings-) plannen van gemeenten en om ondersteuning te bieden voor de cultuurverandering in de samenwerking tussen gemeenten en waterschap.

1.5 LEESWIJZER

Deze nota is als volgt opgebouwd:

- Hoofdstuk 2 is een evaluatie van het huidige beleid;
- hoofdstuk 3 beschrijft de landelijke en wettelijke kaders en de uitgangspunten van het Bestuursakkoord water;
- hoofdstuk 4 vormt de kern van deze nota. Het beschrijft de kaders waarmee het waterschap richting geeft aan de toekomstige samenwerking met gemeenten voor het rioleringsbeheer;
- hoofdstuk 5 schetst kort de ontwikkelingen die gaande zijn op het gebied van structurele samenwerking in de waterketen;
- hoofdstuk 6 gaat in op de overgang van de nieuwe manier van samenwerking (van de oude beleidsnota naar het nieuwe Afsprakenkader).

2 EVALUATIE HUIDIG BELEID WATERTAKEN

Het rioleringsbeleid van het waterschap is de afgelopen jaren voornamelijk gericht op het beheersen van de emissies, waarbij de Wvo-vergunning en de aansluitvergunning de handvatten waren. Het kader werd gesteld door de vierde nota waterhuishouding (1996-2006). Wat is er gebeurd met de doelen die op basis hiervan door het waterschap zijn gesteld? Hieronder volgt een puntsgewijze samenvatting.

2.1 ZIJN DE EMISSIEDOELSTELLINGEN GEHAALD?

Basisinspanning

De basisinspanning (emissiedoelen voor de lozing via riooloverstorten) is in veel gemeenten binnen het beheergebied behaald, of bijna behaald.

Er zijn totaal circa 200 bergbezinkvoorzieningen gerealiseerd. Per 2012 zijn nog 3 voorzieningen gepland om te realiseren bij 3 gemeenten (excl. voorzieningen bij lozingen op Rijkswater).

Een groot deel van de gemeenten heeft na een heroverweging van de geplande maatregelen alsnog besloten op een duurzame wijze invulling te geven aan de basisinspanning, door afkoppelen van verhard oppervlak. Totaal wilden gemeenten ca. 350 ha afkoppelen in het kader van de basisinspanning. Hiervan is inmiddels 250 ha gerealiseerd. De resterende afkoppelinspanning van 100 ha is verdeeld over 20 gemeenten. De uitvoering van deze maatregelen loopt veelal achter op de plannings. De belangrijkste oorzaak van de vertraging is dat de afkoppelmaatregelen veelal samenhangen met de vervanging van wegen en revitalisering van woonwijken of bedrijventerreinen. De verwachting is echter dat realisatie hiervan in de komende jaren alsnog gestalte zal krijgen, aangezien het totale gemeentelijke ambitieniveau (volgens de GRP's) veel groter is dan de restantopgave voor de basisinspanning.

Saneren ongerioleerde lozingen buitengebied

In de periode 1995-2008 zijn de laatste ongezuiverde lozingen van huishoudelijk afvalwater in de gemeentelijke buitengebieden gesaneerd door ofwel aansluiting op het riool dan wel door plaatsing van een Individueel systeem voor de Behandeling van Afvalwater (IBA klasse I, II of III). Dit heeft geleid tot de situatie dat thans 99,5 % van de woningen binnen het beheergebied is aangesloten op het riool, en er bij circa 2150 woningen een IBA ligt. Mede als gevolg van de - inmiddels vervallen - subsidieregelingen van waterschap zijn vele duizenden woningen op de riolering aangesloten en zijn circa 1000 IBA's geplaatst met een hoog zuiveringsrendement (IBA klasse II of III).

Er resteren nog circa 500 percelen, waarvan de lozing nog niet is gesaneerd door aansluiting op riolering dan wel op een IBA. Hierover is nog overleg gaande met de betreffende gemeenten.

Lozingen bedrijfsafvalwater glastuinbouw

Lozingen bedrijfsafvalwater glastuinbouw In de gemeenten Zaltbommel, Maasdriel en Neerijnen zijn veel glastuinbouwbedrijven. Het bedrijfsafvalwater van deze bedrijven bevat veelal gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen. Conform landelijk beleid en regelgeving dient dit water op de riolering te worden geloosd. Vanaf 2011 is het waterschap hierover in overleg met de betrokken partijen.

Stimulering afkoppelen

Al vanaf 1998 stimuleert het waterschap gemeenten tot vermindering van de afvoer van schoon hemelwater naar de riolering en RWZI en zet hiervoor een subsidieregeling in. Vanaf 2005 is met een budget van 4,0 miljoen euro ongeveer 130 ha verhard oppervlak afgekoppeld. Inmiddels is het subsidieplafond bereikt. Uit een evaluatie blijkt, dat inmiddels het doel van de subsidieregeling is bereikt, met name om ombuiging van bestaande plannen te bewerkstelligen in de richting van het destijds voorgestane afkoppelbeleid.

Het belangrijkste argument voor het stimuleren van afkoppelen is verbetering van de waterkwaliteit. De besparingen op de exploitatiekosten van de zuiveringstechnische werken zijn relatief gering, omdat het alleen besparingen op energiekosten en op rijksheffing voor de lozing van het effluent gaat. Indien door afkoppelen uitbreiding van een RWZI kan worden voorkomen of uitgesteld, kan dit wel leiden tot behoorlijke besparingen in de investeringskosten. Een voorbeeld hiervan is de RWZI Sliedrecht, waar het waterschap via een Optimalisatiestudie AfvalwaterSysteem (OAS) financiële middelen heeft ingezet voor bijdragen aan het afkoppelen. Ook is het mogelijk dat afkoppelen leidt tot lokale waterkwaliteitsverbeteringen. In Nieuw Lekkerland heeft het waterschap in een dergelijke situatie een projectmatige bijdrage gegeven via het waterkwaliteitsspoor. Gemeenten bepalen zelf waar en wanneer zij hemelwater, afkomstig van bestaande verharding, afkoppelen van de riolering om invulling te geven aan het Rijksbeleid. Met de nieuwe zorgplichten zou het handelen volgens de voorkeursvolgorde standaard onderdeel moeten zijn van de gemeentelijke verantwoordelijkheid. De vraag is of een bijdrageregeling (heen- en weer gaan van gemeenschapsgeld, dat wordt geheven van dezelfde burgers) daar nog in past. Ook past een subsidieregeling niet bij samenwerking. WSRL ziet geen aanleiding om de regeling te continueren.

Waterkwaliteitsspoor

Het waterkwaliteitsspoor omvat de inspanningen die gericht zijn op het bereiken van een goede oppervlaktewaterkwaliteit. Voor het waterkwaliteitsspoor geldt dat (na het bereiken van de basisinspanning, het emissiespoor) de resterende vervuiling afgestemd wordt op de veerkracht van het ontvangende water. Bij circa 70% van de gemeenten is een waterkwaliteitsspooronderzoek uitgevoerd, o.a. in het kader van waterplannen. Dit is voor een deel een "smal" onderzoek, alleen gericht op het effect van de emissies van de riolering en een beperkt aantal stoffen. De laatste jaren wordt steeds vaker een breed waterkwaliteitsspooronderzoek uitgevoerd, waarbij alle bronnen bekeken worden (niet alleen riolering) om tot de juiste mix van maatregelen te komen. De maatregelen die uit de onderzoeken voortvloeiden zijn opgenomen in de uitvoeringsplannen van de waterplannen. Eind 2011 is 57% van de geplande waterkwaliteitsspoormaatregelen uitgevoerd.

2.2 HOE VERLIEP DE SAMENWERKING?

Vanuit het verleden lag het accent op sectorale en dus ook individuele taakopvatting van het waterschap en de gemeenten. De afgelopen jaren is al ingespeeld op de intenties van het bestuursakkoord waterketen (2007). De gewijzigde benadering van "minder als bevoegd gezag optreden" en "meer integraal en samenwerkingsgericht opereren" heeft positieve resultaten gebracht. Er is meer kennis overgedragen tussen het waterschap en gemeenten en tussen de gemeenten onderling. De kwaliteit van de op te stellen plannen en de uit te voeren maatregelen is verbeterd.

Optimalisatiestudies aan het afvalwatersysteem (OAS)

In de periode van 2005 tot heden heeft het waterschap samen met de betrokken gemeenten optimalisatiestudies van het afvalwatersysteem van 9 zuiveringskringen uitgevoerd. De doelstellingen van een OAS zijn het realiseren van een doelmatigheidswinst, het verbeteren van de waterkwaliteit en het verbeteren en structureren van de samenwerking tussen gemeente(n) en waterschap. Bij deze optimalisatiestudies is een totale gezamenlijke besparing van 26 miljoen euro bereikt op de geplande investeringskosten. Verreweg het grootste deel van deze besparing kwam voort uit de OAS in de zuiveringskring van de RWZI Nijmegen-Weurt (24,5 miljoen euro). Van de totale besparing kwam 85% ten gunste van de betrokken gemeenten, en 15% ten gunste van het waterschap. De optimalisatiestudies zijn steeds gezamenlijk door het waterschap en de gemeente betaald.

Metten en monitoren

Het waterschap heeft in het kader van de samenwerking in de waterketen in 2007 het initiatief genomen om samen met de gemeenten een gezamenlijk meet- en monitoringsproject op te zetten met het doel meetgegevens op een efficiënte manier onderling uit te wisselen. Door samenwerking ontstaat schaalgrootte dat zich in dit project direct heeft vertaald in een kostenvoordeel. Daarnaast wordt de kwaliteit van de data en de daaruit afgeleide informatie beter door kennisuitwisseling en gespecialiseerd personeel. Het gaat hier ondermeer om meten aan de riolering, rioloverstorten en rioolgemaal. Tot heden zijn voornamelijk meetgegevens van rioloverstorten opgenomen. Aan dit samenwerkingsproject nemen inmiddels 25 gemeenten deel. Dit aantal neemt gestaag toe. Van de gemeenten die nog niet meedoen, verwacht het waterschap dat ze de meetresultaten van rioloverstorten op andere wijze met het waterschap uitwisselen, op basis van afspraken in de watervergunningen, GRP's of afvalwaterakkoorden.

Rioolvreemd water

Om een gedetailleerder beeld te krijgen van hoeveelheid, oorsprong en oorzaken van het rioolvreemd water zoekt het waterschap samenwerking met de gemeenten op. De eerste studies naar de aanwezigheid van rioolvreemd water zijn uitgevoerd in samenwerking met de gemeenten. Over het algemeen vinden dergelijke studies plaats in het kader van de OASsen.

Beheer IBA's

Het waterschap biedt gemeenten in het beheergebied aan om het beheer en onderhoud van IBA's over te dragen aan het waterschap. Als het beheer bij het waterschap wordt gelegd, kan de gemeente een rioolheffing innen en het waterschap een zuiveringsheffing. De oplossing is voor de burger financieel gezien gelijkwaardig aan aansluiting op de riolering. Het waterschap heeft inmiddels beheersafspraken gemaakt met de gemeenten Geldermalsen, Lingewaal en West Maas en Waal.

Samenwerking in de waterketen

Nadat het project Toekomst Waterketen Gelderland (TWG) de aanzet gegeven heeft om te komen tot samenwerking in de waterketen tussen de gemeenten en het waterschap en tussen de gemeenten onderling, is de verdere uitwerking ter hand genomen in de verschillende regio's en clusters van gemeenten. Hierbij wordt rekening gehouden met de afspraken om te komen tot de samenwerking in artikel 3.8 van de Waterwet en het BAW. Samenwerking die bedoeld is als middel om doelmatigheid en transparantie te vergroten en kwetsbaarheid met betrekking tot de personele capaciteit te verminderen.

Afvalwaterakkoorden

Het waterschap heeft met 9 gemeenten afvalwaterakkoorden (AWA's) afgesloten. Hierin zijn o.a. afspraken gemaakt over de resultaten van de uitgevoerde optimalisatiestudie, aansluitpunten en overname van afvalwater, gezamenlijk meten en monitoren, uitwisseling meetgegevens, beheer en onderhoud IBA's. Het waterschap heeft hiervoor een modulair opgebouwde modelovereenkomst ontwikkeld, waarvan gebruik kan worden gemaakt.

3 DE UITGANGSPUNTEN

3.1 LANDELIJKE EN WETTELIJKE KADERS

Zorgplicht afvalwater

Vanuit de Wet milieubeheer heeft de gemeente een zorgplicht voor inzameling en transport van stedelijk afvalwater dat vrijkomt bij de binnen het grondgebied van de gemeente gelegen percelen. De gemeente kan zelf kiezen via welke voorzieningen (riolering of een lokale zuiverende voorziening (IBA)) ze haar zorgplicht invult, zowel voor de bebouwde kom als voor het buitengebied.

Zorgplicht hemelwater

Vanuit de Waterwet heeft de gemeente een zorgplicht voor doelmatige inzameling en verwerking van hemelwater, dat perceelseigenaren redelijkerwijs niet zelf kunnen verwerken. De perceelseigenaar is verantwoordelijk voor hemelwater op eigen terrein. De zorgplicht legt de nadruk op een eerste verantwoordelijkheid van de perceelseigenaar om het hemelwater zoveel mogelijk zelf te verwerken. Als het redelijkerwijs niet mogelijk is voor de perceelseigenaar om het hemelwater zelf te verwerken, treedt de gemeentelijke zorgplicht in werking. Hierbij gaat het dus om het aanbieden van een voorziening.

Zorgplicht grondwater

Vanuit de Waterwet heeft de gemeente tevens een zorgplicht voor het treffen van maatregelen in het openbaar gemeentelijke gebied om structureel nadelige gevolgen van de grondwaterstand voor de aan de grond gegeven bestemming zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken. Waterschap, provincie en gemeenten stemmen de rollen en taken met betrekking tot de zorgplicht grondwater onderling af.

Verplichting rioleringsplan

Naast de zorgplichten hebben gemeenten vanuit de Wet milieubeheer ook een verplichting voor het opstellen van een Gemeentelijk Rioleringsplan (artikel 4.23). In dit plan moeten gemeenten beschrijven hoe zij invulling geven aan hun zorgplicht en wat zij de komende jaren op rioleringsgebied van plan zijn te doen. De wet schrijft voor waaraan de inhoud van het plan tenminste moet voldoen en met welke partijen afstemming moet plaatsvinden. De zogenaamde "verbreding" (met alle 3 zorgplichten) dient uiterlijk voor 2013 te hebben plaats gevonden.

In de Handreiking "Samenwerking op basis van afspraken" van het ministerie van I&M (Lit.2 bijlage 5) bestaat het GRP niet slechts uit het beleidsmatige, door de gemeenteraad vast te stellen gedeelte, maar tevens uit de onderliggende documenten.

Deze documenten (bekend als "verbreed BRP") beschrijven het technisch functioneren van de afvalwater-, hemelwater- en grondwatersystemen, modelberekeningen, praktijkmetingen, de stedelijke wateropgave en lokale risicoanalyses en waar nodig de uitwerking van maatregelen om het hydraulische en emissietechnische gedrag te verbeteren.

Samenwerking water

De Waterwet (art. 3.8) verplicht gemeente en waterbeheerder samen te werken aan een doelmatig en samenhangend waterbeheer, waarbij de nodige afstemming van taken en bevoegdheden moet plaatsvinden.

Onder meer om uitvoering van dit artikel vorm te geven zijn de koepelorganisaties van de betrokken partijen in mei 2011 met elkaar het BAW overeengekomen.

Daarin zijn naast samenwerking, randvoorwaarden genoemd betreffende cultuurverandering, doelmatigheid, het belang van voldoende kennis en inzicht en van wederzijds begrip en vertrouwen. Dit sluit aan bij de gedachte, dat zowel gemeente als waterschap dienstbaar zijn aan dezelfde eindverbruikers: burgers en bedrijven. Eindverbruikers die ook de dekking voor uitvoering van onze taken in de vorm van heffingen beschikbaar stellen.

Deze nota sluit aan op de Waterwet en het BAW en vormt een nadere uitwerking daarvan.

3.2 WETTELIJKE INSTRUMENTEN VOOR DE REGULERING VAN LOZINGEN

Algemeen

De landelijke wetgeving kent twee nieuwe instrumenten waarmee lokaal maatwerk in het afval- en hemelwaterbeheer geregeld kan worden; het maatwerkvoorschrift en de maatwerkverordening (alleen hemelwater). Daarnaast bevat de Keur van het waterschap voorschriften, mede uitgewerkt in beleidsregels, waarmee aan de hoeveelheid te lozen water grenzen worden gesteld.

Maatwerkvoorschrift bij riooloverstorten en hemelwaterlozingen

Volgens de nieuwe wet- en regelgeving vervallen van rechtswege de watervergunningen (voorheen de Wvo-vergunningen) voor de lozingen van de riooloverstorten op het watersysteem, mits deze lozingswerken zijn opgenomen in het GRP. Een verwijzing in het beleidsmatige GRP naar de technische plannen (BRP's) kan volstaan als gemeente en waterschap hebben samengewerkt bij de voorbereiding van deze plannen. En als zij overeenstemming hebben over de locatie en omvang van de lozingen en over de eventuele wijzigingen in het lozingsgedrag. Er gelden dan algemene regels voor deze lozingen. NB: Dit betreft de kwaliteitsaspecten. Kwantiteitsaspecten zijn en blijven geregeld in de keurvergunning.

Uitgangspunt is dat er bij het lozen van afstromend hemelwater geen bezwaar is tegen rechtstreekse afvoer naar open water of in de bodem. Vaak is dat ook het geval, tenzij sprake is van extra kwetsbaar water (zie par. 4.4.3). Het "Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer" (Activiteitenbesluit of Barim) en het Besluit lozen buiten inrichtingen (Blbi) geven het waterschap in die gevallen waar extra bescherming noodzakelijk is, de mogelijkheid om met maatwerkvoorschriften extra eisen te stellen aan individuele lozingen op kwetsbaar water. In deze nota wordt aangegeven hoe het waterschap omgaat met de toepassing van maatwerkvoorschriften voor gemeentelijke lozingen. Ook gemeente en provincie kunnen, voor die situaties waar zij bevoegd gezag zijn, gebruik maken van deze maatwerkvoorschriften.

Maatwerkverordening

In sommige gevallen is het wenselijk om voor een hele groep lozingen aanvullende eisen te stellen. Bijvoorbeeld als de capaciteit van het rioolstelsel te beperkt is om extra lozingen van afstromend hemelwater af te voeren, of als particulieren hemelwater heel goed op eigen terrein op kunnen vangen. De gemeente kan dan met een verordening eisen dat een hele groep lozingen op een apart hemelwaterriool worden aangesloten of op een eigen voorziening in de tuin.

De inzet van de maatwerkverordening voor particulieren om eigen voorzieningen mee af te dwingen kent een risico: particulieren gaan zelf aan de slag met als mogelijk gevolg foute aansluitingen of infiltratie in de bodem van vervuild water. Het waterschap pleit voor een verstandig gebruik van dit instrument. Als de gemeente een dergelijke verordening opstelt, is advies van het waterschap gewenst in verband mogelijke negatieve effecten voor de waterkwaliteit en -kwantiteit.

Keur

Lozing van hemelwater kan nadelige gevolgen hebben voor de piekbelasting van het watersysteem, met wateroverlast en schade als mogelijk gevolg. Het systeem is ingericht op een bepaalde hoeveelheid afstromend hemelwater, die nu via overstorten, lozingspunten of rechtstreeks naar het open water toestroomt. De piekbelasting hangt vooral samen met de hoeveelheid aangesloten verharding.

Om de piekbelasting van het systeem niet verder te laten toenemen worden er in de Keur voorwaarden gesteld aan het aanbrengen van nieuw verhard oppervlak en in bepaalde gevallen ook aan het afkoppelen (zie de beslisboom in par. 4.5.1). Ook als er nieuw verhard oppervlak wordt aangesloten op een bestaand stelsel met bestaande lozingspunten.

3.3 UITGANGSPUNTEN UIT HET BESTUURSAKKOORD WATER 2011

Doelmatigheid

Van doelmatigheid (van maatregelen) is sprake als:

- a) de uitvoering van de maatregel het gestelde doel dichterbij brengt en
- b) er een gezonde verhouding bestaat tussen de kosten van de maatregel en de mate waarin het doel met die maatregel wordt bereikt.

Cultuur

Volgens het BAW is in de sector sprake van een lopend traject van cultuurverandering. Het vertrekpunt was een cultuur van normatief gedreven investeringsbeslissingen onder gescheiden verantwoordelijkheden. Het wenkend perspectief is een cultuur van het oplossen van vraagstukken op korte en lange termijn onder gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Normering

In aansluiting op deze gewenste cultuur is er een andere kijk op normen. Niet langer normen waar hoe dan ook aan moet worden voldaan (zonder duidelijke relatie met het gestelde doel), maar normen als een vertekpunt in de discussie. Normen helpen dus om de "uitgangssituatie" helder in beeld te krijgen. Een soort van maatlat waarlangs slimmere alternatieven kunnen worden afgewogen.

Innovatie

Een doelmatige uitvoering vraagt om het ontwikkelen en implementeren van nieuwe technologie en werkwijzen. Innovatiekracht is nodig om de juiste vernieuwingen te ontwikkelen en te implementeren. Innoveren is handelen of maatregelen nemen die nog niet "standaard" zijn, maar waar in redelijkheid van mag worden verwacht dat het óf tegen lagere kosten kan, óf met een hoger of duurzamer rendement de doelstelling dichterbij brengt. Toch houdt dat een bepaald risico in: het kan altijd anders uitpakken dan verwacht. Samen risico's nemen betekent dan ook samen risico's dragen.

Ambitieafspraken

Gemaakte afspraken over ambities blijven in beginsel overeind. Soms komen deze rechtstreeks voort uit wetgeving of uit Europese regelgeving, zoals de Kaderrichtlijn Water. Soms zijn deze in goed overleg gemaakt tussen de betrokken gemeente en het waterschap, zoals in het stedelijke waterplan. Soms zijn het landelijk gedragen richtlijnen vanuit bijvoorbeeld Unie van Waterschappen en/of de VNG. Deze kaders richten zich niet op heroverweging van ambitieniveaus, maar op het zo doelmatig mogelijk invullen daarvan.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

Uitgangspunt in de nieuwe regelgeving en de samenwerkingsopgave is om de waterketen te beheren "als ware er sprake van één beheerder". Dit vergt een omslag in het denken. Niet langer is er slechts taak- en budgetverantwoordelijkheid tegenover de eigen "kern"taken, maar geldt ook een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor het totale eindproduct.

3.4 VOORKEURSVOLGORDE

In de Wet milieubeheer wordt onderstaande "Voorkeursvolgorde" (art. 10.29) als uitgangspunt gehanteerd om het milieu te beschermen:

- a. het ontstaan van afvalwater wordt voorkomen of beperkt;
- b. verontreiniging van afvalwater wordt voorkomen of beperkt;
- c. afvalwaterstromen gescheiden worden gehouden, tenzij het niet gescheiden houden geen nadelige gevolgen heeft voor een doelmatig beheer van afvalwater;
- d. huishoudelijk afvalwater en, voor zover doelmatig en kostenefficiënt, afvalwater dat daarmee wat biologische afbreekbaarheid betreft overeenkomt worden ingezameld en naar een inrichting als bedoeld in artikel 3.4 van de Waterwet getransporteerd;
- e. ander afvalwater dan bedoeld in onderdeel d zo nodig na retentie of zuivering bij de bron, wordt hergebruikt;
- f. ander afvalwater dan bedoeld in onderdeel d lokaal, zo nodig na retentie of zuivering bij de bron, in het milieu wordt gebracht en
- g. ander afvalwater dan bedoeld in onderdeel d naar een inrichting als bedoeld in artikel 3.4 van de Waterwet wordt getransporteerd.

Afvoer van afvalwater

In de praktijk betekent dit dat huishoudelijk afvalwater altijd naar een vorm van zuivering afgevoerd wordt (RWZI of IBA). WSRL staat ook open voor innovatieve oplossingen zoals nieuwe sanitatieconcepten. De gemeente kan als bevoegd gezag voor huishoudens en bedrijven regels stellen aan de lozing van dit afvalwater op het vuilwaterriool of een hemelwaterriool. Het waterschap is adviseur voor de gemeente.

Afvalwater uit gemengde riolen kan door de gemeente bij regenval worden geloosd op oppervlaktewater via overstorten. In het Blbi wordt geregeld dat overstorten die opgenomen zijn in het gemeentelijke rioleringsplan, op grond van het besluit zijn toegestaan. Voorwaarde daarbij is dat het beheer van de riolering op orde is en dat de maatregelen uit het plan volgens de in het plan opgenomen planning en randvoorwaarden worden uitgevoerd.

Afvoer van hemelwater

Afstromend hemelwater wordt bij voorkeur hergebruikt, maar dit vergt in de regel een innovatieve aanpak. In de praktijk van een traditionele aanpak zal het lokaal terugbrengen in het milieu de meest voorkomende afvoerroute zijn.

Er geldt een algemeen streven om hemelwater en afvalwater van elkaar gescheiden te houden. Of daadwerkelijk tot grootschalig afkoppelen van verharding wordt overgegaan moet volgen uit een gezamenlijke doelmatigheidsafweging van waterschap en gemeente.

4 KADERS VOOR AFSPRAKEN

De uitgangspunten/kaders die in deze nota zijn genoemd vormen voor het waterschap het vertrekpunt voor de afspraken die we willen gaan maken. De afspraken zelf staan niet in deze nota; die leggen we vast in o.a. afvalwaterakkoorden, Gemeentelijke rioleringsplannen en stedelijk waterplannen.

4.1 ALGEMEEN

4.1.1 *Verbrede rioleringsplannen gebaseerd op gezamenlijke doelen*

Kader voor afspraken

Het waterschap toetst de gemeentelijke rioleringsplannen (GRP) en de onderliggende basisrioleringsplannen (BRP) aan de doelstellingen en uitgangspunten die verwoord zijn in deze nota.

Toelichting

Gemeenten zijn wettelijk verplicht om een verbreed GRP vast te stellen vóór 2013, waarin de watertaken afvalwater, hemelwater en grondwater zijn opgenomen. Hierbij vragen de gemeenten het waterschap inhoudelijk om advies. Gemeenten stellen tevens basisrioleringsplannen op om gedetailleerd inzicht te geven in de verschillende voorzieningen voor afvalwater, hemelwater en grondwater. Bijvoorbeeld de stelselgegevens, de gegevens over de belastingontwikkeling van de zuiveringstechnische werken en de gegevens van de lozingswerken van waaruit de stelsels (incidenteel) lozen.

De wet kent geen onderscheid tussen het “beleids-GRP” en het BRP. Beide plannen zijn nodig om invulling te geven aan de wettelijke zorgplichten. Het is belangrijk dat de gemeente in het GRP verwijst naar het BRP of het BRP bij de goedkeuring formeel als onderdeel van het GRP vaststelt. Er wordt hierbij vanuit gegaan dat gemeente en waterschap overeenstemming hebben over deze plannen, zie interpretatie van de wetgeving in de handreiking “Samenwerken in afvalwater” van het Ministerie van I&M (lit.2 bijlage 5).

Op basis van het bovenstaande afsprakenkader wordt het GRP getoetst, waardoor het waterschap een bijdrage levert aan de doelstellingen van het waterbeheerplan.

Uitvoering

Het waterschap toetst het GRP aan de doelstellingen en uitgangspunten van deze nota. Dat is nodig om te voorkomen dat er nadelige gevolgen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater dan wel voor het doelmatige beheer van de zuiveringsinstallaties ontstaan door uitvoering van de rioleringsplannen. Deze toetsing heeft vooral betrekking op de eerder gemaakte afspraken over:

- de afvoer van afvalwater naar de zuivering, zoals opgenomen in de aansluitvergunningen of afvalwaterakkoorden (zie par. 4.2.1).
- de locatie en de vuilemissie van de lozingswerken op het watersysteem, zoals opgenomen in de voormalige Wvo-vergunningen of het GRP. Het waterschap zal geactualiseerde basisrioleringsplannen niet meer toetsen aan de basisinspanning. Het volstaat om de vuilemissie per overstort in beeld te brengen op grond van de debietsverhouding bij leidraadbui 9. Indien uit de berekeningen blijkt dat de vuilemissie van een overstort met 20% of meer is toegenomen ten opzichte van de eerdere plannen, zal het waterkwaliteitsspooronderzoek opnieuw tegen het licht worden gehouden (zie par. 4.4.1) om na te gaan wat het effect van de grotere lozing is.

Waarbij ruimte is om deze afspraken gemotiveerd aan te passen.

Het waterschap gaat er vanuit dat de lopende afspraken over de uitvoering van de resterende maatregelen ten behoeve van de basisinspanning door de gemeenten, waar dit nog speelt, worden nagekomen. Het gaat hier overigens om een beperkt aantal maatregelen. Het waterschap stelt deze gemeenten in de gelegenheid om onderbouwd alternatieve maatregelen voor te stellen die leiden tot dezelfde emissiereductie, ten einde te komen tot de beoogde doelmatigheidswinst volgens het BAW. De alternatieve maatregelen worden getoetst aan de eenduidige basisinspanning CIW (max. 50 kg CZV per hectare verhard oppervlak aangesloten op gemengd rioolstelsel).

Een GRP is voor elke gemeente maatwerk. Om het plan goed te laten aansluiten bij de doelstellingen van het waterschap adviseren wij elke gemeente om het waterschap vroegtijdig bij de totstandkoming van deze plannen te betrekken. Bij de beoordeling van het GRP en BRP hanteert het waterschap tevens checklisten, zie bijlage 3.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap adviseert kosteloos, denkt actief mee en brengt kennis en ideeën in. Daarnaast mag de gemeente van het waterschap verwachten dat het de formele toetsing van het ontwerp-GRP binnen een door de gemeente gestelde redelijke termijn uitvoert.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

De gemeente houdt bij het opstellen van het GRP rekening met de kaders die in deze nota worden gesteld. Ook informeert zij het waterschap tijdig over de stappen die zij zet in het planproces. Daarnaast betreft de gemeente het waterschap bij het opstellen van het conceptplan en stuurt het - door het college vastgestelde - ontwerp-GRP toe voor het wettelijk verplichte advies. Het waterschap verwacht van de gemeenten waar dit speelt, dat de lopende afspraken over de uitvoering van de resterende maatregelen voor de basisinspanning worden nagekomen.

4.2 ADEQUATE INZAMELING, TRANSPORT EN ZUIVERING VAN AFVALWATER

4.2.1 Structurele afstemming capaciteit riolering en zuivering

Kader voor afspraken

Waterschap en gemeente streven continu naar afstemming van de investeringsbeslissingen in het afvalwatersysteem door de uitvoering van optimalisatiestudies, die gericht zijn op "de goede dingen goed doen" voor zowel het zuiveringsbeheer, rioleringsbeheer en het watersysteem, ondersteund door meten en monitoren.

Toelichting

De afgesproken capaciteit van de rioolwaterzuiveringsinstallatie ligt vast.

Als ten gevolge van de gemeentelijke rioleringsplannen wordt voorzien dat de toename van de belasting van de zuiveringsinstallatie zodanig is dat het zuiveringsproces nadelig wordt beïnvloed, verrichten waterschap en de betreffende gemeente(n) studie naar de kosten en baten van verschillende scenario's om de overbelasting te verminderen of te voorkomen. Ook een bestaande of toekomstige onderbelasting van de zuiveringsinstallatie kan aanleiding zijn voor een studie om te onderzoeken of de reservecapaciteit al dan niet tijdelijk kan worden ingezet voor het verminderen van de emissies van riooloverstorten.

Meten en monitoren aan het afvalwatersysteem is belangrijk om inzicht te krijgen in het hydraulisch en milieutechnisch functioneren in de praktijk. Door praktijkmetingen kunnen berekeningsmodellen worden getoetst en kunnen investeringsbeslissingen beter worden onderbouwd. Uit metingen blijkt bijvoorbeeld dat niet altijd de ruimte en capaciteit van het afvalwatersysteem geheel wordt benut voordat overstorten plaatsvinden op het watersysteem. Ook kan de afvoer van vuile afvalwaterstromen naar de zuivering voorrang krijgen boven relatief schone waterstromen. Hier liggen optimalisatiekansen, bijvoorbeeld door "sturing" toe te passen.

Metingen kunnen ook uitwijzen in welke mate het afvalwatersysteem wordt belast met rioolvreemd water, een belangrijk aandachtspunt in ons beheergebied. Het gaat hier om een aanzienlijke stroom schoon water (voornamelijk lek- en kwelwater, drainagewater) dat onnodig vervuild raakt in de riolering en vervolgens getransporteerd en weer gezuiverd wordt. Jaarlijks gezien is de hoeveelheid in sommige zuiveringskringen nog meer dan de hoeveelheid hemelwater die naar de zuivering wordt afgevoerd. Dit legt een ongewenst beslag op de capaciteit van het transportstelsel en van negatieve invloed op het zuiveringsproces. Daarnaast zorgt dit rioolvreemd water voor extra emissies op het oppervlaktewater, omdat het zuiveringsrendement lager wordt en de totaal geloosde vracht aan vervuiling toeneemt. Omdat het een gezamenlijk belang is, wil het waterschap samen met de gemeenten in het kader van de OAS voor elke zuiveringskring onderzoeken of er sprake is van een probleem en of deze waterstromen op een doelmatige wijze kunnen worden teruggedrongen.

Bij de bepaling van de maatregelen uit de OAS is het belangrijk om na te gaan wat de bijdrage hiervan is voor de waterkwaliteitsdoelstellingen. Het verdient daarom de voorkeur om de OAS gelijktijdig - dan wel integraal - met het waterkwaliteitsspooronderzoek uit te voeren, om de meest doelmatige keuzen te kunnen maken tussen waterketen- en watersysteemmaatregelen.

Uitvoering

Op basis van de Nota rioleringsbeleid 2005 (en de beleidsnota's daarvoor) zijn afspraken tussen waterschap en gemeenten gemaakt over de maximale afvoer naar de zuiveringstechnische werken (afnameverplichting). Deze afspraken liggen vast in de aansluitvergunning of in het afvalwaterakkoord. Van deze afspraken kan worden afgeweken bij de gezamenlijke zoektocht naar de doelmatige maatregelen via een OAS en/of een waterkwaliteitsspooronderzoek. Het is dan noodzakelijk om de geldende afspraken te hanteren als financiële referentie in verband met de te bepalen kostenverdeling bij afwijkende oplossingen.

Bij het overleg over de rioleringsplannen zal het waterschap de afnameverplichting toetsen aan de hand van de uitgangspunten op bijlage 4, zo nodig rekening houdend met eerder gemaakte specifieke afspraken in reeds uitgevoerde optimalisatiestudies.

Het waterschap stelt voor om de kosten die gemoeid gaan met het opstellen van de optimalisatiestudie te verdelen op basis van 50% WSRL - 50% gemeente(n). Indien de OAS leidt tot kostenbesparingen ten opzichte van de oorspronkelijke kosten vóór de optimalisatie komt de kostenbesparing toe aan de partij die de besparing bereikt heeft. Dit dus in afwijking van het advies uit de Leidraad Riolering (Stichting Rioned), dat echter stamt uit de tijd van vóór het BAW. Geen van partijen zal financieel nadeel ondervinden in vergelijking met de situatie vóór de optimalisatie. In dat geval zal compensatie van kosten plaatsvinden door de andere partij(en). Afspraken over kostenverrekening worden vastgelegd in het afvalwaterakkoord.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap betreft gemeenten in de planfase bij nieuwe ontwikkelingen rond de capaciteit van zuiveringsinstallaties en bij plannen waarbij zuiveringen of rioolgemalen worden verplaatst of worden samengevoegd. Als er capaciteitsvraagstukken zijn waarbij de capaciteit van rioolgemalen en/of zuiveringen relevant afwijkt, zal het waterschap hierover in overleg treden met de gemeenten. Het waterschap verricht metingen aan de eigen eind-rioolgemalen en zuivering die van belang zijn voor de OAS en verstrekt de gemeenten inzicht in deze gegevens.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

De gemeente verstrekt het waterschap desgevraagd inzicht in de ruimtelijke ontwikkelingen met betrekking tot "wonen en werken" binnen de gemeente om de belastingontwikkeling van de zuiveringstechnische werken te kunnen inschatten. Het waterschap verwacht van de gemeente dat zij de debieten van de eventuele gemeentelijke eindgemalen meten en registreren. De gemeente is bereid om gezamenlijk met het waterschap een optimalisatiestudie te voeren als er relevante investeringsmaatregelen onderling afgestemd kunnen worden. Hierbij verwacht het waterschap van de gemeente dat het tijdig rioleringplannen actualiseert, revisies verwerkt en metingen verricht aan de riolering, zodat met betrouwbare gegevens de OAS wordt uitgevoerd. Tot slot verwachten we van de gemeente een beschouwing over de inloop van grondwater en de mogelijkheden tot beperking daarvan.

4.2.2 Ongerioleerde lozingen buitengebied

Kader voor afspraken

De lozingen van huishoudelijk afvalwater vanuit bestaande en nieuwe woningen die niet zijn of worden aangesloten op het riool, moeten (blijven) voldoen aan de lozingseisen conform de geldende wet- en regelgeving.

Toelichting

Er is nog een beperkt aantal woningen in het buitengebied dat niet is aangesloten op de riolering. Voor deze lozingen heeft de gemeente in beginsel de zorgplicht. De voorkeur van het waterschap is aansluiting op de riolering. Als deze lozingen om redenen van doelmatigheid niet worden aangesloten op de riolering, moeten deze lozingen voldoen aan de lozingseisen conform het Besluit lozen afvalwater huishoudens (Blah). Hetzelfde geldt voor lozingen van eventuele nieuw te bouwen woningen in het ongerioleerde buitengebied.

Uitvoering

Het waterschap ziet het als een gezamenlijke verantwoordelijkheid om er met gemeenten zorg voor te dragen dat de lozingen blijven voldoen aan het Blah. De gemeente is bevoegd gezag bij de bodemlozingen, het waterschap of Rijkswaterstaat bij de lozingen op het oppervlaktewater.

Er kan in maatwerkoverleg tussen waterschap en gemeente tijdelijk afgeweken worden van het Blah, als uit onderzoek blijkt dat de betreffende lozing geen zichtbaar nadelig effect heeft op de oppervlaktewaterkwaliteit. Deze situatie kan zich bijvoorbeeld voordoen bij woningen die pas in de nabije toekomst op de riolering kunnen worden aangesloten als gevolg van de ontwikkeling van uitbreidingsplannen.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap is bereid om samen met de gemeenten op projectmatige basis controles uit te voeren om erop toe te zien dat de resterende ongerioleerde lozingen voldoen aan het Blah. Het waterschap informeert gemeenten in geval er signalen zijn dat individuele voorzieningen voor de behandeling van afvalwater een mogelijke oorzaak zijn van een slechte waterkwaliteit.

WSRL biedt gemeenten aan het beheer en onderhoud van IBA's (kostenneutraal) over te nemen.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

De gemeente vervult de gemeentelijke zorgplicht zo veel mogelijk en informeert het waterschap over lozers die niet voldoen aan de vereisten van het Blah.

De gemeente is bereid om samen met het waterschap controles uit te voeren om erop toe te zien dat de lozingen blijven voldoen aan het Blah.

4.2.3 Grondwater; raakvlakken gemeenten en waterschap

Kader voor afspraken

Waterschap, provincie en gemeenten stemmen de rollen en taken m.b.t. de zorgplicht grondwater onderling af.

Toelichting

Door het in werking treden van de Waterwet, is het waterschap de beheerder van het regionale watersysteem, inclusief het grondwater. Daarnaast heeft het waterschap de taak gekregen onttrekkingsvergunningen te verlenen voor grondwater (industriële onttrekkingen tot 150.000 m3 per jaar, bronneringen en bodemsaneringen). Bij het lozen van onttrokken grondwater op oppervlaktewater is het waterschap belanghebbende partij. Als lozing plaats vindt via de riolering, vormt dit - afhankelijk van het aanwezige rioleringsstelsel - een extra belasting voor de zuivering en geldt hetzelfde. In beide gevallen treden gemeente en waterschap met elkaar in overleg. Verwezen wordt naar het in juni 2011 vastgestelde grondwaterbeleidsplan van WSRL. (Lit.4 bijlage 5) Gemeenten leggen hun beleidskeuzen over de invulling van de grondwaterzorgplicht vast in het GRP. Daarbij zijn zij wettelijk verplicht tot overleg met het waterschap.

Het GRP geeft bij aanwezige grondwaterproblemen inzicht in de voorgenomen maatregelen voor de aanpak daarvan. Er worden criteria geformuleerd over wat de gemeente verstaat onder structurele grondwateroverlast en wanneer het doelmatig is om hier iets tegen te doen. Zo wordt duidelijkheid gegeven over de vraag welke maatregelen particuliere perceeleigenaren zelf moeten nemen en welke maatregelen de gemeente neemt.

Om invulling te geven aan de zorgplicht kan de gemeente een verordening opstellen voor een groep hemelwater- en grondwaterlozingen, als het stellen van regels in een heel gebied gewenst is. De verordeningsmogelijkheid omvat twee onderdelen. Allereerst het stellen van voorwaarden aan het lozen van afvloeiend hemelwater of grondwater in de bodem of in een stelsel. Daarnaast het beëindigen van lozingen van afvloeiend hemelwater of grondwater in een vuilwaterriool.

Uitvoering

Advies Gemeentelijke Rioleringsplannen

Op basis van kennis en ervaring zal Waterschap Rivierenland de gemeenten adviseren bij het opstellen van het grondwaterdeel van het GRP, zodat het waterschap haar beleid ten aanzien van grondwater en hemelwater kan inbrengen.

Mochten gemeentelijke maatregelen niet effectief zijn, maar maatregelen in de sfeer van inrichting en beheer van het watersysteem (inclusief peilen) wel, dan kan dit worden geregeld in het kader van bijvoorbeeld een stedelijk waterplan. De afweging hiervoor valt buiten de reikwijdte van het GRP.

Gemeentelijk grondwaterloket

De zorgplicht houdt verder in dat de gemeente voor grondwateroverlast het eerste aanspreekpunt is voor burgers. De wijze waarop de gemeente hier invulling aan geeft, is vrij. Een grondwaterloket is hiervan een voorbeeld.

Het gemeentelijke "frontoffice" speelt indien nodig de vraag door naar de juiste instantie, bijvoorbeeld het waterschap. Het is de taak van de gemeente om de analyses terug te koppelen naar de burger, zodat de burger één aanspreekpunt houdt.

Als blijkt dat voor het oplossen van grondwaterproblemen het nemen van maatregelen noodzakelijk is vervult het waterschap op verzoek van de gemeente een adviserende rol indien:

- de oorzaak van de grondwateroverlast vermoedelijk in een combinatie van oorzaken ligt, waaronder een hoog oppervlaktewaterpeil;
- er in het gebied sprake is van grondwateronttrekkingen, waarvoor Waterschap Rivierenland bevoegd gezag is én het vermoeden bestaat dat het grondwaterprobleem door een dergelijke onttrekking wordt veroorzaakt.

Gemeentelijk grondwatermeetnet

Vanuit hun grondwaterzorgplicht heeft de gemeente de verplichting om in het stedelijke gebied kennis op te bouwen van (het functioneren van) het grondwatersysteem. Hoewel een stedelijk grondwatermeetnet geen verplichting is, kan een dergelijk meetnet nuttig zijn om meer inzicht in de fluctuatie van de grondwaterstanden in het bebouwde gebied te verkrijgen. Hierdoor kan effectiever beleid worden geformuleerd en adequaat op vragen en problemen worden gereageerd. Een ander belangrijk aspect is het verkrijgen van betrouwbare gegevens over grondwaterstanden bij het uitvoeren van de watertoets.

Het waterschap adviseert de gemeente bij het inrichten van een stedelijke grondwatermeetnet. Dit advies heeft vooral betrekking op de keuze van de meetlocaties, waarbij zowel afstemming op het landelijke grondwatermeetnet als afstemming op toekomstige (ruimtelijke) ontwikkelingen in het stedelijke gebied plaatsvindt. Naast deze adviesrol heeft het waterschap geen actieve rol bij het inrichten van een stedelijk grondwatermeetnet.

Lozing bronneringswater op de riolering en zuivering

Schoon bronneringswater wordt in beginsel op het watersysteem geloosd. Hiervoor is toestemming van het waterschap nodig. Uit doelmatigheidsoverwegingen kan de lozing plaatsvinden via de riolering naar het oppervlaktewater en/of zuivering. Hiervoor heeft de lozer toestemming nodig van resp. de gemeente en het waterschap.

Het waterschap informeert de gemeente over de voorgenomen lozing en de hoeveelheid die maximaal op de zuiveringstechnische werken kan worden verwerkt.

De lozing van schoon bronneringswater op de zuiveringstechnische werken is heffingsplichtig.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Voor de gemeenten is het waterschap het eerste aanspreekpunt voor (tijdelijke) onttrekkingen en lozingen op het oppervlaktewater in zowel stedelijk als landelijk gebied.

Bij lozingen van bronneringswater op de riolering informeert het waterschap de gemeente over de maximale hoeveelheid schoon water die op de zuiveringstechnische werken verwerkt kan worden.

Voor de gemeentelijke zorgplicht grondwater en de eventuele opzet van een grondwatermeetnet heeft het waterschap een adviserende rol.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

Het waterschap verwacht dat het grondwaterbeleid van de gemeente wordt vastgelegd in het GRP. De gemeente neemt kennis van de regels voor onttrekkingen, en maakt gebruik van de eigen bevoegdheden om het beleid van het waterschap te ondersteunen. De gemeente geeft invulling aan de wijze waarop het eerste aanspreekpunt is voor de burger

Daarnaast verwacht het waterschap van de gemeente terughoudendheid m.b.t. het toestaan van grondwaterlozingen op het riool. In gevallen dat lozing op de riolering wordt overwogen, treedt de gemeente in overleg met het waterschap.

4.3 DOELMATIGE SAMENWERKING

4.3.1 Solide afspraken in een afvalwaterakkoord met elke gemeente

Kader voor afspraken

Met elke gemeente die aangesloten is op een of meerdere zuiveringsinstallaties maakt het waterschap afspraken over de lozing van het afvalwater op de aansluitpunten. Deze afspraken worden vastgelegd in een afvalwaterakkoord voor 1 januari 2016, ter vervanging van de aansluitvergunningen.

Toelichting

Het afvalwaterakkoord wordt naast het GRP een steeds belangrijker instrument om op een adequate wijze afspraken tussen gemeente en waterschap vast te leggen.

De aansluitvergunning, die regels stelt aan het aanvoeren van afvalwater op de zuivering, blijft weliswaar voorlopig bestaan maar wordt landelijk niet meer gezien als een goed middel om afspraken tussen waterschap en gemeente mee te reguleren. Handhaving op een aansluitvergunning is in Nederland overigens nog nooit toegepast, en het ligt voor de hand dat gemeente en waterschap voor de onderlinge afspraken gebruik maken van een overeenkomst in plaats van een eenzijdig opgelegde vergunning.

Om ervoor te zorgen dat de afspraken over de afvalwaterketen tussen gemeente en waterschap goed geborgd zijn en blijven, wil het waterschap met alle gemeenten in zijn beheergebied afvalwaterakkoorden afsluiten. De Aansluitverordening van 2010 van het waterschap zal worden ingetrokken zodra de vergunningvoorschriften zijn omgezet in onderlinge afspraken in de afvalwaterakkoorden. Daarnaast wil het waterschap door middel van deze akkoorden de samenwerking in de afvalwaterketen tussen gemeente en waterschap stimuleren en intensiveren.

Uitvoering

In het afvalwaterakkoord staan in ieder geval afspraken over de aangeboden capaciteit van de zuivering, de kwaliteit van het aan te leveren afvalwater, wijze van omgaan met meten in de afvalwaterketen en de manier waarop communicatie tussen de partijen plaatsvindt. Daarnaast kunnen (indien nog van toepassing) de afgesproken maatregelen in het kader van de basisinspanning hierin worden opgenomen. Het akkoord kan ook dienen voor afspraken over werkzaamheden die het waterschap voor de gemeente uitvoert of andersom, ook kunnen de afspraken die het gevolg zijn van een optimalisatiestudie (OAS) in het afvalwaterakkoord worden opgenomen.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap stelt zich coöperatief op bij het maken van de afspraken die opgenomen worden in het afvalwaterakkoord en voert de afspraken uit. Ook mag de gemeente van het waterschap verwachten dat het waterschap de totstandkoming van het afvalwaterakkoord coördineert.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

De gemeente stelt zich coöperatief op bij het maken van de afspraken die opgenomen worden in het afvalwaterakkoord en voert de afspraken overeenkomstig uit. Hierbij zijn de oorspronkelijke vergunningvoorwaarden het uitgangspunt voor het afvalwaterakkoord.

4.3.2 Overname rioolgemaal en persleidingen

Kader voor afspraken

Het streven van WSRL is gericht op het in eigendom, beheer en onderhoud hebben van alle eindgemalen en het afstoten van alle niet-eindgemalen.

Toelichting

In het verleden zijn met alle gemeenten overnamepunten overeengekomen op basis van het toenmalige kernenbeleid. Het betreft hier zowel eindgemalen als niet-eindgemalen.

Het waterschap wil deze afspraken wijzigen en alleen de eind-gemalen, die rechtstreeks naar een rwzi afvoeren in eigendom, beheer en onderhoud hebben, met voordelen voor het zuiveringsproces en het beheer en onderhoud van de gemalen en aansluitpunten. De scheiding van verantwoordelijkheden (inzameling en transport binnen de kern bij de gemeente; zuivering en transport van de kern naar de RWZI bij het waterschap) komt dan te liggen op heldere en eenduidig vastgelegde overnamepunten.

Als definitie van het overnamepunt geldt: De plek waar de gemeentelijke transportleiding voor rioolwater verbinding maakt met het rioolgemaal dat afvalwater naar de RWZI transporteert (eindgemaal). Van de zijde van de RWZI af geredeneerd is het eindgemaal het eerste rioolgemaal dat het afvalwater tegenkomt als het terug zou stromen. Hierbij zijn booster- of opjaaggemalen, particuliere rioolgemalen en drukriolering buitengesloten.

Uitvoering

In bestaande situaties

Volgens de definitie van het overnamepunt zijn 63 eindgemalen nog in eigendom en beheer van gemeenten. Deze komen dus in beginsel voor overname door WSRL in aanmerking. Aan de andere kant beheert WSRL nu 60 gemalen die niet aan de definitie van overnamepunt voldoen en die dus in aanmerking komen voor overdracht aan de betreffende gemeente.

WSRL zal dit beleid niet proactief oppakken. Bij gelegenheid (verzoek van een gemeente, natuurlijk moment van groot onderhoud aan gemaal, etc.) zal gestreefd worden naar invulling van beleid. Afspraken voor een kostenverrekening voor een eindige periode van beheer en onderhoud worden daarin betrokken. Bijvoorbeeld 5 jaren op basis van de kostenkengetallen uit de leidraadmodule D2000.

Achterliggende persleidingenstelsels worden gezien als onderdeel van de overname/overdracht.

In nieuwe situaties

Aflevering naar het bestaande overnamepunt is uitgangspunt. Om doelmatigheidsredenen kan het afspreken van een nieuw overnamepunt worden overwogen.

Voor nieuwe overnamepunten wordt uitgegaan van de vastgestelde definitie. Dit impliceert dat de beoogde situatie vanaf oplevering is gerealiseerd. In geval van gebiedsontwikkeling (zoals een nieuw industrieterrein) met een apart eindgemaal, bouwt de projectontwikkelaar de partij het gemaal met persleiding volgens de WSRL-standaard en draagt deze daarna over aan het waterschap. Er zal geen sprake zijn van enige kostenverrekening.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Mededeling over in welke situaties nog niet is voldaan aan bovengenoemde doelstelling. In voorkomende gevallen (bestaande situaties) een voorzet voor een kostenverrekening. Onderdeel hiervan is een gezamenlijke schouw van de betreffende gemalen.

In nieuwe situaties, waarbij uit doelmatigheidsafweging volgt, dat afvoer naar een bestaand overnamepunt niet optimaal is, medewerking van het waterschap bij het afspreken van een nieuw overnamepunt.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

Het waterschap verwacht dat de gemeente haar in kennis stelt van "natuurlijke momenten", zoals bij groot onderhoud aan een eventueel over te dragen gemaal.

In nieuwe situaties (nieuw eindgemaal) dat de gemeente medewerking verleent om de projectontwikkende partij te bewegen de beleidslijn te respecteren.

4.3.3 Vergroten inzicht voor doelmatig functioneren afvalwaterketen

Kader voor afspraken

Het waterschap en de gemeenten spannen zich in om door gezamenlijk te meten, te monitoren en het uitvoeren van onderzoeken de kennis van het functioneren en de toestand van de afvalwaterketen te vergroten. Deze kennis én resultaten van innovaties vormen de basis van waaruit gemeenten en waterschappen keuzes kunnen maken om "de goede dingen goed te doen".

Toelichting

Kennis

Uitgangspunt voor het goed functioneren van de riolering is dat ontwerp en beheer voldoet aan de landelijke richtlijnen zoals deze beschreven staan in de Leidraad Riolering van Stichting Rioned. In het GRP legt de gemeente de kwaliteit van haar rioolbeheer vast.

Veelal zijn de maatregelen aan de riolering of zuivering uitgevoerd op basis van rioleringsplannen, waarvan de berekeningen niet of nauwelijks zijn getoetst aan de praktijk. Meten is naast periodieke inspectie een belangrijke bron om voorgenomen investeringen en het beheer en onderhoud goed te onderbouwen en uit te voeren. Meten en monitoren zijn daarom een speerpunt voor de komende jaren.

De goede dingen goed doen

Volgens het Bestuursakkoord Water is er behoefte aan meer kennis in de regio over effectiviteit van maatregelen en een betere toepassing van kennis in de praktijk. In het perspectief van de lopende cultuurverandering hebben partijen binnen de waterketen de ruimte om op basis van nieuwe kennis en inzichten in de lokale situatie, bestaande afspraken over te nemen investeringen te heroverwegen.

De bepaling of een (veilige) norm kan worden genuanceerd volgt uit kennis van de lokale situatie en de "gevoeligheid" van het afwijken van die norm. Voorbeelden zijn: "Is deze bron relevant voor de waterkwaliteit?" en "Staan de kosten van dit afkoppelvoornemen in gezonde verhouding tot het daarmee te behalen rendement?". Het waterschap heeft een hulpmiddel ontwikkeld, het "denkkader doelmatigheidsafweging". (zie [Bijlage 2](#)). Dit stroomschema kan helpen in de afweging of activiteiten c.q. maatregelen acceptabel dan wel doelmatig zijn. Voor het doorlopen van een dergelijk denkkader zijn ervaring (expert judgement), kennis en onderzoek van belang.

Uitvoering

Om het functioneren van afvalwatersystemen te kunnen volgen is meten en monitoring nodig. Belangrijke onderdelen waar metingen van belang zijn, zijn de zuivering, de rioolgemalen, en de riooloverstorten. Door deze informatie structureel te volgen en te analyseren wordt een goed beeld verkregen van het functioneren.

Het waterschap heeft in 2007 het initiatief genomen om in samenwerking met de gemeenten te komen tot een gezamenlijke aanschaf van een database H₂GO voor de uitwisseling van de meetgegevens aan het afvalwatersysteem. Zowel het waterschap als de deelnemende gemeenten hebben de ambitie om deze database optimaal te benutten en zo mogelijk uit te breiden, bijvoorbeeld met meetgegevens van het watersysteem.

Goed beheer en daarmee goed functioneren is ook een kwestie van samenwerken. Waterschap en gemeente hebben de plicht elkaar te informeren over storingen of onderhoud omdat deze de systemen van de andere partij kunnen beïnvloeden. Afspraken hierover liggen nu nog eenzijdig vast in Aansluitvergunningen en voormalige Wvo-vergunningen, maar worden bij voorkeur vastgelegd in een afvalwaterakkoord en/of Gemeentelijk rioleringsplan.

Met nieuwe kennis en inzichten kunnen waterschap en gemeenten keuzen maken voor de juiste maatregelen. Dit is in het belang van de burger en dus in beider belang. Voor het maken van keuzes over doelmatigheid is kennis nodig. Bij "globaal onderzoek" kan veelal worden volstaan met expertise vanuit het vakspecialisme van de betrokken functionarissen. Het "aanvullend onderzoek" vraagt meestal om extra inspanningen. Gelet op het belang om gezamenlijk tot een goede afweging te komen wordt voorgesteld om dit onderzoek gezamenlijk te financieren en te verdelen op basis van 50:50. De revenuen van besparingen komen terecht bij de organisatie op wiens taken wordt bespaard, met de restrictie, dat uiteindelijk geen van de partijen financieel nadeel ondervindt t.o.v. de situatie vóór deze afweging (zoals bij OAS).

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap zal zich proactief opstellen in het voorstellen van studies en innovaties die als doel hebben om tot de meest kosteneffectieve oplossingen te komen in het rioolbeheer.

Het waterschap stelt de meetdata van het functioneren van zijn rioolgemaal en de aanwezige waterkwaliteits- en waterkwantiteitsmetingen van het watersysteem, voor zover gewenst, via H₂GO ter beschikking aan de gemeente.

Het waterschap meldt onderhoudswerk aan zuiveringen en rioolgemaal die de aanvoer van afvalwater verhinderen tijdig aan de gemeente en geeft storingen aan de zuiveringsinstallatie die de aanvoer van afvalwater verhinderen direct door.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

Het waterschap verwacht van de gemeente dat zij het beheer van de riolering uitvoert volgens het GRP en voor het zuiveringsproces relevante onderhoudswerkzaamheden aan de riolering meldt.

De gemeente volgt het functioneren van haar rioolgemaal en overstorten met behulp van kwantiteitsmetingen, en stelt de daaruit vrijkomende meetgegevens via H₂GO ter beschikking aan het waterschap.

Van de gemeenten die nog niet meedoen met de gezamenlijke database, verwacht het waterschap dat ze de meetresultaten van riooloverstorten op andere wijze met het waterschap uitwisselen, op basis van afspraken in de Watervergunningen, GRP's of afvalwaterakkoorden.

4.4 ZORGEN VOOR EEN GOEDE WATERKWALITEIT

4.4.1 Waterkwaliteitsspoor

Kader voor afspraken

Waterschap en gemeenten zetten het waterkwaliteitsspoor breed in om te komen tot een gezond watersysteem waarbij de doelen niet belemmerd worden door lozingen uit het rioolstelsel én door andere invloeden op het stedelijke water.

Toelichting

Met het BAW wordt aandacht gevraagd naar "de goede dingen goed doen". Het gaat er om dat maatregelen uitgevoerd worden die effectief zijn voor het doel dat wordt nagestreefd en waarbij de kosten en baten met elkaar in verhouding staan.

Er zijn 2 typen waterkwaliteitsspooronderzoeken; een smal onderzoek en een uitgebreid onderzoek. Het smalle waterkwaliteitsspooronderzoek zoomt in op lokale kwaliteitsknelpunten (bij gemengde riooloverstorten). Het brede waterkwaliteitsspooronderzoek richt zich op het totaal aan invloeden op de waterkwaliteit. Naast invloed vanuit riooloverstorten kan er immers sprake zijn van o.a.:

- afstroming bestrijdingsmiddelen toegepast door gemeente of burgers
- uitloging van bouwmetalen in de bouwsector
- inlaat van voedselrijk water uit poldergebied
- afstroming van wegen vervuild met metalen, PAK's en olie
- verontreiniging door uitwerpselen van honden en vogels
- beïnvloeding door visstand en vissers
- drijfvuil, gladheidbestrijding, beheer openbare ruimte (veegbeleid)
- maaibeheer, peilbeheer, baggerfrequentie, inrichting, doorstroming

Het brede waterkwaliteitsspoor is een aanpak waarbij de gewenste waterkwaliteit centraal staat rekening houdend met alle relevante vervuilingsbronnen (dus niet alleen lozingen vanuit riolering), en waarbij knelpunten en mogelijke maatregelen tegen het licht worden gehouden.

Waterschap Rivierenland wenst met alle gemeenten een breed waterkwaliteitsspoor uit te voeren.

Vanwege de integraliteit heeft het de voorkeur om het waterkwaliteitsspooronderzoek uit te voeren in het kader van een stedelijk waterplan.

Uitvoering

Waterschap Rivierenland heeft in 2006 een richtlijn opgesteld voor een gestandaardiseerde aanpak van de waterkwaliteitsspoortoetsing. Deze richtlijn is in 2011 geactualiseerd in verband met nieuwe wetgeving en voortschrijdend inzicht. (Lit.7 bijlage 5)

De toestand van het watersysteem wordt bepaald met behulp van fysisch-chemische metingen én een ecoscan. Een ecoscan is een vegetatieonderzoek dat vlakdekkend wordt uitgevoerd in de watersystemen in stedelijk gebied. Deze toestand wordt afgezet tegen de doelen die voor de Kaderrichtlijn Water ontwikkeld zijn en de doelen die provinciaal vastgelegd zijn.

Naast chemische en ecologische gegevens dienen vaak ook andere gegevens geïnventariseerd te worden zoals informatie over de riolering, waarnemingen, klachten etc.

Toetsing van de toestand aan de normen en een analyse van korte termijn en lange termijn effecten leiden tot een knelpuntenanalyse. Deze geeft inzicht in de maatregelen die genomen zouden kunnen worden. Na een beoordeling van de haalbaarheid van de maatregelen wordt bezien of temporisering of bijstelling van eigen ambities nodig is. Vervolgens wordt de uitvoering ter hand genomen.

Indien uit berekeningen van de vuilemissie uit riolering blijkt dat deze met 20% of meer is toegenomen ten opzichte de eerdere plannen, zal het waterkwaliteitsspooronderzoek opnieuw tegen het licht worden gehouden (zie par. 4.1.1) om na te gaan wat het effect van de grotere lozing is.

Voor de kosten van het waterkwaliteitsspoor gaat het waterschap uit van enkele principes in de verdeling van kosten die de afgelopen jaren gehanteerd worden in Rivierenland.

- De bestaande kostenverdeling tussen gemeente en waterschap voor een waterkwaliteitsspooronderzoek en voor het uitvoeren van investeringsmaatregelen in het watersysteem worden gehandhaafd;
- het principe van "de vervuiler betaalt" betekent dat de gemeente verantwoordelijk blijft voor maatregelen die de emissies uit het rioolstelsel terugdringen;
- reguliere beheerstaken zoals maaien, baggeren, opruimen zwerfvuil, straatvegen, bladruimen worden 100% uitgevoerd en bekostigd door de organisatie die deze taken heeft.

Deze principes zijn enerzijds afkomstig vanuit de gedachte dat een waterbeheerder verantwoordelijk is voor de uitvoering van zijn eigen beheerstaak. Anderzijds is er bij de inrichting en beheer van de openbare ruimte een sterke samenhang met het waterbeheer en zuiveringsbeheer en gaan we uit van een verdeling van de kosten voor investeringen in het watersysteem. Gezamenlijke planvorming is daarbij een belangrijk middel om tot afstemming te komen. Het realiseren van doelen voor het waterbeheer zijn vaak ook een belang voor de gemeente daar waar recreatieve mogelijkheden, beleving en economische waarden toenemen.

Bovengenoemde principes zijn voor het waterschap het vertrekpunt voor de kostenverdeling waarover afspraken worden gemaakt in het kader van een gemeentelijk waterplan.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap zorgt voor inbreng van kennis over de kwaliteit van het watersysteem

Het waterschap biedt ruimte om met gemeenten doelen in het stedelijke water te differentiëren en af te stemmen op de lokale situatie (binnen nationale en provinciale kaders en KRW).

Het waterschap spant zich in om bij maatregelen rekening te houden met multifunctioneel ruimtegebruik en af te stemmen op gemeentelijke functies en gebruiksvormen.

Het waterschap zet zich in voor proces en coördinatie van het opstellen en uitvoeren van het waterkwaliteitsspoor.

Wat mag het waterschap van de gemeente verwachten?

De gemeente zorgt voor inbreng van kennis over rioolsysteem en rioolbeheer.

De gemeente zorgt voor specifieke kennis over ontwikkelingen infrastructuur, ruimtelijke ordening etc. en een visie hoe dit afgestemd kan worden met doelen in rioleringsbeheer en waterbeheer

De gemeente zorgt voor inzet voor het opstellen en uitvoeren van het waterkwaliteitsspoor.

4.4.2 Kwalitatieve aspecten van hemelwaterlozingen

Kader voor afspraken

Waterschap en gemeente treden met elkaar in overleg over de te treffen maatregelen bij het lozen van afstromend hemelwater, zodat deze lozingen geen belemmering zijn voor een goede waterkwaliteit.

Toelichting

Afstromend hemelwater wordt – voor zover de wet- en regelgeving dit toelaat - bij voorkeur hergebruikt, maar aangezien dat meestal tot kostbare installaties leidt, wordt dit vaak in de praktijk afgevoerd naar het milieu.

Uitgangspunt, voortkomend uit de algemene regels uit het Barim en Blbi, is dat afstromend hemelwater "in beginsel schoon genoeg is om zonder verdere maatregelen terug te brengen in het milieu".

Een bepaalde mate van vervuiling als gevolg van het afstromen over (licht) vervuild oppervlak wordt dus geaccepteerd. Licht vervuild in de zin dat die vervuiling voortkomt uit het "normaal gebruik van dat verharde oppervlak". Daarbij denken aan verkeersbewegingen, parkeren, depositie uit de buitenlucht, beperkte uitloging, bladval etc.

Zodra er sprake is van excessief gebruik van uitlogende materialen of van risicovolle of vervuilende activiteiten op dat oppervlak wordt een nadere afweging noodzakelijk. Een afweging of er in een dergelijke situatie wel moet worden afgekoppeld, of er toch aanvullende maatregelen nodig zijn, of dat de nadelen kunnen worden geaccepteerd. Voorkeur is dat de gemeente excessief gebruik van deze materialen zo veel als mogelijk tegen gaat. Er geldt een algemeen streven om hemelwater en afvalwater van elkaar gescheiden te houden. Of daadwerkelijk tot grootschalig afkoppelen van verharding wordt overgegaan moet volgen uit een gezamenlijke doelmatigheidsafweging (zie par. 4.3.3).

Het moment waarop tot afkoppelen wordt overgegaan is daarbij belangrijk, het is bijvoorbeeld logischer om bij vervanging van riolering hemelwater niet meer op het vuilwaterriool aan te sluiten, omdat dan meegelift kan worden op werkzaamheden die anders ook plaats zouden vinden. Bij nieuwbouw is terugbrengen van hemelwater in het milieu meestal doelmatig, omdat geen kostbare aanpassingen aan bestaande systemen noodzakelijk zijn.

Lozing van het afstromende hemelwater op de bodem en op open water moet, voor wat de kwaliteit betreft, voldoen aan algemene regels, die zijn opgenomen in het Blbi en het Barim. Het waterschap houdt toezicht op deze regels, voor zover het lozingen op open water betreft. Een watervergunning voor het lozen, waarin de kwalitatieve aspecten worden geregeld, is niet meer nodig, indien voldaan wordt aan deze algemene regels. Een watervergunning blijft nodig als het gaat om de kwantitatieve effecten van het lozen vanaf nieuw verhard oppervlak op oppervlaktewater.

Uitvoering

De regie over de afwegingen rondom hemelwater is in handen van de gemeente. Het waterschap geeft kaders aan vanuit het watersysteem, en stelt in het geval van lozen op kwetsbaar water met een maatwerkvoorschrift specifieke eisen aan de lozing (zie paragraaf 4.4.3). Daarbij wordt gebruik gemaakt van de volgende adviestabel:

Adviestabel omgang afstromend hemelwater

Bij lozing op een **niet kwetsbaar** oppervlaktewater; bij lozing op **kwetsbaar water** eerst maatwerkoverleg.

Mate van verontreiniging, mede gelet op risico	Nauwelijks	Enigszins	Sterk
Type verhard oppervlak	woonwijken/-erven	wijkontsluitingswegen	op- en overslagterreinen
	bedrijventerrein VNG cat. 1+2 (kantoren)	bedrijventerrein VNG cat. 3-4	bedrijventerrein VNG cat. 5+6
	daken*	winkelstraten	marktplaatsen
	vrijliggende fiets- en voetpaden	doorgaande wegen	busstations
	schoolpleinen	busbanen	trambanen / trolleybus
	parkeergelegenheid		tunnels
			parkeerterrein voor vrachtwagens
Minimale maatregel	Geen	Bodem- of bermpassage	Verbeterd gescheiden stelsel en/of maatwerkoverleg**
Voorkeursmaatregel	Bodem- of bermpassage	Verbeterd gescheiden stelsel	Niet afkoppelen / geen lozing

* mits geen excessief gebruik gemaakt van uitlopende metalen; zie toelichting Blah, art. 5.4

** zonodig stelt waterschap een maatwerkvoorschrift; in specifieke gevallen gelden voorschriften uit het Activiteitenbesluit.

Aanvullende advisering	
Voorkeursvolgorde	Voorkeur voor lozing in de bodem boven lozing naar oppervlaktewater
Bouwmaterialen	Beperking van het gebruik van uitloogbare of milieubelastende bouwmaterialen
Afstroming	Voorkeur voor bovengrondse, oppervlakkige afvoer boven ondergrondse (buisen)
Lozingspunten	Streven naar beperking van het aantal lozingspunten i.v.m. onderhoud watergang
Ontvangend water	Beleidsregels Keur van toepassing; lozing naar A- of B-watergang
Kwantitatieve aspecten	Beleidsregels Keur van toepassing; mogelijk sprake van compensatie

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap zal proactief meedenken in oplossingsrichtingen. In het geval van maatwerkvoorschriften worden deze afdoende gemotiveerd.

Wat mag het waterschap van de gemeente verwachten?

Gemeenten passen de adviestabel toe (en verwachten dat ook van andere particuliere partijen) en treden in overleg bij afwijkingen.

4.4.3 Kwetsbare wateren

Kader voor afspraken

Kwetsbare wateren in het beheersgebied worden beschermd via strengere eisen in besluiten en eventueel via maatwerkvoorschriften.

Toelichting

Het Activiteitenbesluit en het Blbi wijzen wateren aan die geen bijzondere bescherming hebben. Het is mogelijk om wateren aan te wijzen die een hogere bescherming nodig hebben dan de bescherming die vanuit de algemene regels wordt geboden. Deze hogere bescherming vertaalt zich in strengere eisen in de besluiten en eventueel in maatwerkvoorschriften. De wateren die extra bescherming verlangen in relatie tot lozingen uit de waterketen worden hierna de 'kwetsbare wateren' genoemd. Deze kwetsbare wateren zijn gedefinieerd als:

- zwemwateren;

- wateren binnen Natura 2000 gebieden;
- wateren met bijzondere actuele of potentiële aquatische waarden.(waternatuur/waterparel/HEN-water)
- wateren met een specifieke ecologische doelstelling (SED-water)

Kwetsbare wateren zijn waterlichamen die vanwege hogere kwaliteitseisen extra bescherming vereisen tegen beïnvloeding. Nieuwe lozingen worden beoordeeld op het effect op de waterkwaliteit. Mogelijk is een lozing niet gewenst of zijn er extra voorzieningen nodig. Het gaat hierbij om lozingen als drainagewater, bij een bemaling onttrokken grondwater, hemelwater (direct of via een uitlaat van een hemelwaterstelsel) en vanzelfsprekend ook om overstorten uit de gemengde riolering.

Uitvoering

Het waterschap heeft een overzicht van wateren die als kwetsbaar worden aangemerkt opgenomen in het Waterbeheerplan 2010-2015. Het betreft de zwemwateren (Bijlage 5, Lit.6, WBP-kaart 10) en de overige natuurfuncties (Bijlage 5, Lit.6, WBP-kaart 8). Deze kunnen geraadpleegd worden via http://www.waterschaprivierenland.nl/digitaal_loket/regelgeving/waterbeheerplan_2010-2015/20100305

Dit overzicht zal gebruikt worden bij de invulling van alle maatwerkvoorschriften, en heeft daarom een bredere toepassing dan alleen voor gemeentelijke lozingen.

Het via maatwerk stellen van extra eisen kunnen we alleen goed gemotiveerd doen. Door het aanwijzen van kwetsbare wateren, wordt het eenvoudiger om dit te motiveren. De eisen zullen afhankelijk zijn van het soort kwetsbaar water en de typering van het achterliggende verharde oppervlak. In de wateren met een bijzondere levensgemeenschap / bijzondere soorten is het afhankelijk van de soorten die in het kwetsbare water voorkomen.

Voor bestaande hemelwaterlozingen op kwetsbaar water is het denkbaar dat de maatwerkvoorschriften consequenties hebben. Bij kwetsbaar water waarop hemelwater geloosd wordt afkomstig van openbare ruimte, zal het maatwerkvoorschrift erop gericht zijn om lozing van chemische bestrijdingsmiddelen te voorkomen. Bij hemelwater afkomstig van doorgaande wegen, zal het maatwerkvoorschrift erop gericht zijn om lozing van minerale olie, zware metalen en PAK's te voorkomen. De maatwerkvoorschriften worden per geval opgesteld.

Voor de bestaande gemengde riooloverstorten op kwetsbaar water verandert er niets. Deze zijn toegestaan als zij voorkomen in het GRP, voldaan wordt aan de algemene zorgplicht en het gemeentelijke rioleringsplan adequaat wordt uitgevoerd. Ook is (uiteraard) een voorwaarde dat de lozingen voldoen aan de basisinspanning en dat via het waterkwaliteitsspoor onderzocht is de of lozingen geen belemmering vormen voor de waterkwaliteitsdoelstelling. Overigens geldt als algemeen uitgangspunt, dat uitmondingen van gemengde riooloverstorten op kwetsbaar water niet zouden mogen voorkomen.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

De gemeente mag van het waterschap verwachten dat zij lozingseisen onderbouwt indien er sprake is van een voornemen van nieuwe lozingen op kwetsbaar water.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

Het waterschap verwacht van de gemeente dat ze het waterschap tijdig betreft bij plannen waarbij sprake is van mogelijke lozingen.

4.4.4 Samenwerking bij de vergunningen voor indirecte lozingen

Kader voor afspraken

Het waterschap en de gemeenten houden door intensieve samenwerking structureel grip op de indirecte lozingen.

Toelichting

Door de inwerkingtreding van de Waterwet zijn alle indirecte lozingen onder het bevoegde gezag van de provincie of gemeente gekomen. Dit geldt ook voor de indirecte lozingen van categorieën bedrijven waarvoor het waterschap voorheen bevoegd gezag was.

Indirecte lozingen zijn bedrijfsmatige afvalwaterlozingen die via het gemeenteriool en de rioolwaterzuivering worden geloosd op oppervlaktewater. Voor indirecte lozingen van bepaalde categorieën van bedrijven heeft het waterschap een aanmerkelijk belang. Dit belang heeft betrekking op de werking van de rioolwaterzuivering en/of de kwaliteit van het ontvangende oppervlaktewater. Het waterschap wil nauw samenwerken met gemeenten en provincie om te komen tot een integrale afweging van belangen.

Uitvoering

Het waterschap heeft een wettelijke adviestaak bij de verlening van de omgevingsvergunningen (WABO) voor het aspect lozingen, in die gevallen waarbij de lozing van het bedrijf invloed heeft op de goede werking van de rioolwaterzuivering of de kwaliteit van het ontvangende oppervlaktewater. Dit advies is bindend als de goede werking van de RWZI of de kwaliteit van het oppervlaktewater in het geding komt.

Om het belang van het waterschap bij indirecte lozingen veilig te stellen zijn met alle gemeenten en provincies in het gebied van het waterschap overeenkomsten aangegaan met betrekking tot samenwerking in het kader van indirecte lozingen. Deze samenwerking betreft vergunningverlening (advisering waterschap aan gemeente in bij de overeenkomst aangewezen gevallen) en handhaving (ondersteuning van gemeente bij handhaving en toezicht). Genoemde overeenkomsten hebben een geldigheidstermijn tot 1 januari 2013. Omdat na deze datum veel ontwikkelingen zijn te verwachten op het gebied van waterbeheer (Regionale uitvoeringsdiensten (RUD's), Omgevingswet e.d.) zijn of worden geen nieuwe overeenkomsten afgesloten. Regionale uitvoeringsdiensten zullen de vergunningverlening, het toezicht en de handhaving (gaan) uitvoeren. Enkele RUD's, zoals de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid, voeren deze toezichttaak inmiddels zelfstandig uit. Het waterschap wil de nieuwe RUD's in 2013 ondersteunen bij de invulling van hun taak met betrekking tot de indirecte lozingen.

In die gevallen waarbij het belang van de waterkwaliteit en het functioneren van de zuivering in het geding is maakt het waterschap gebruik van zijn wettelijke bevoegdheid een dwingend advies af te geven aan provincie of gemeente.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

Het waterschap verwacht van de gemeente dan wel de RUD, dat het, waar nodig, tijdig wordt betrokken bij de totstandkoming van een omgevingsvergunning.

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

Het waterschap is bereid de nieuwe RUD's in 2013 te ondersteunen bij de invulling van hun toezichttaak met betrekking tot de indirecte lozingen.

De gemeente mag van het waterschap verwachten dat het gevraagde advies tijdig wordt gegeven.

4.5 VOORKOMEN VAN WATEROVERLAST

4.5.1 Kwantitatieve aspecten van lozingen

Kader voor afspraken

Lozingen kunnen nadelige effecten op het ontvangende watersysteem hebben. Waar dat dreigt worden die nadelen ondervangen of gecompenseerd.

Toelichting

Inherent aan lozingen is dat het geloosde (hemel- en/of afval-)water door het watersysteem moet kunnen worden verwerkt. In de regel wordt dit met een Keurvergunning geregeld. Van belang hierbij zijn ook de bij de Keur behorende beleidsregels die op de lozingen betrekking hebben. Soms gelden ook algemene regels, zoals voor uitstroomvoorzieningen.

Voor lozingen spelen de volgende aspecten:

Dimensionering en doorspoelbaarheid ontvangende watergang

De ontvangende watergang (en de daarin aanwezige kunstwerken) moet in staat zijn de lozing (bij een afgesproken herhalingsfrequentie) te verwerken zonder te hoge peilstijgingen of stroomsnelheid. Tevens speelt ingeval van afvalwater een doorspoelingsaspect. Voor de lozingen gelden de navolgende uitgangspunten:

- Lozingen vanuit gemengde riolering: op een A-watergang.
- Lozingen vanuit hemelwaterstelsels > 2 ha. verhard oppervlak: op een A-watergang
- Lozingen vanuit hemelwaterstelsels < 2 ha. : op een A- of B-watergang

WSRL streeft er naar om bestaande gevallen waarin dit nog niet het geval is, de watergang op te waarderen tot de betreffende A- of B-status.

Voor het overige wordt verwezen naar de Keur en de bijbehorende beleidsregels.

Berekeningsregen

Voor de bepaling van maatgevende lozingshoeveelheden wordt gebruik gemaakt van gestandaardiseerde buien met statistische herhalingstijden. Voor het rioolstelsel zelf (water-op straat berekeningen) wordt veelal gebruik gemaakt van bui 8 uit module C2100 van de Leidraad Riolering van de Stichting Rioned. Deze bui heeft een statistische herhalingstijd van één keer per 2 jaar. Voor het watersysteem worden afspraken en vergunningen gebaseerd op extremere gebeurtenissen. Voor het bepalen van de impact vanuit lozingen van het rioleringssysteem kan worden volstaan met een opgave van de grootte van de lozing bij leidraadbui 9.

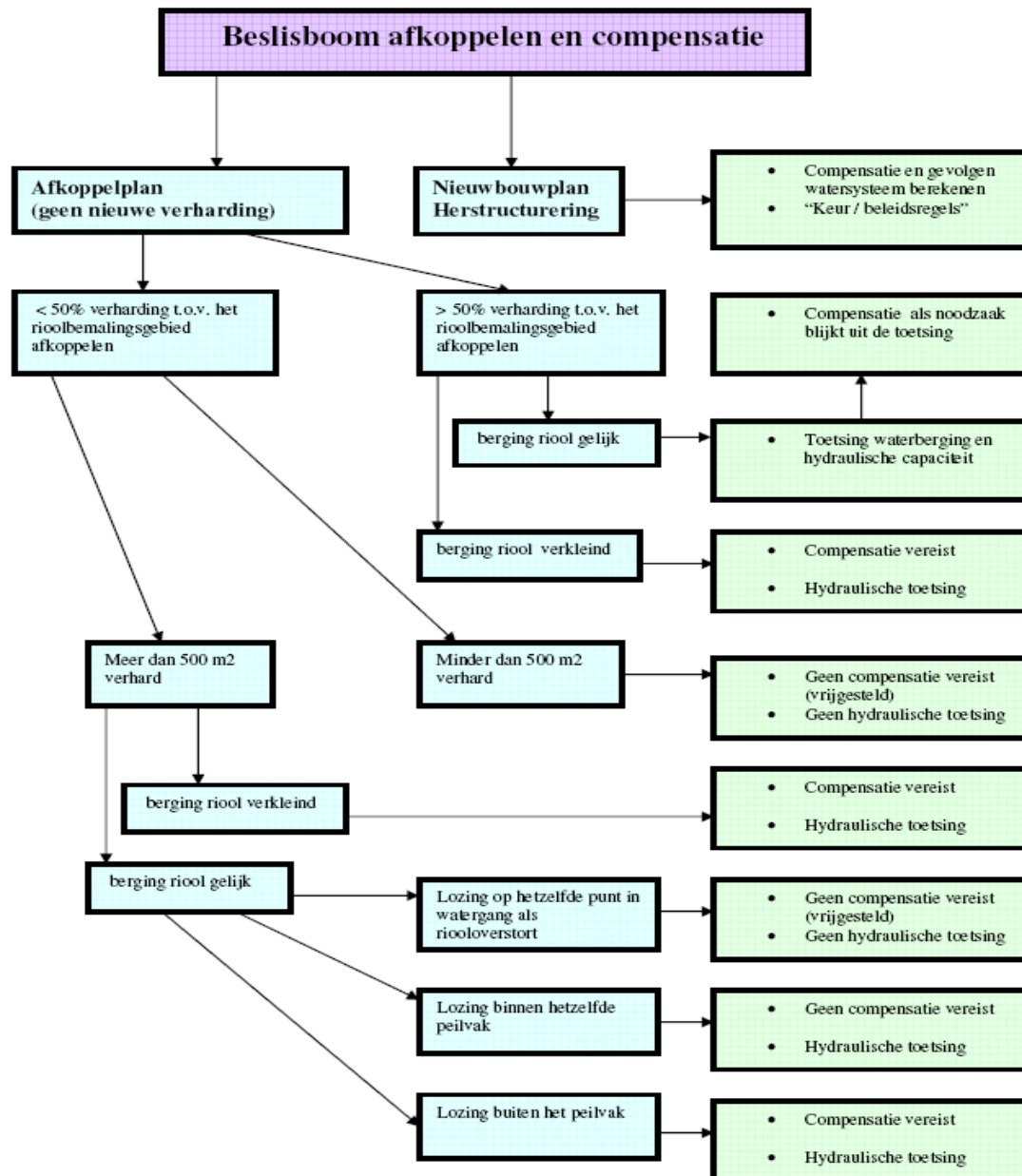
Uitvoering

Kwantitatieve compensatie bij afkoppelen

Bij afkoppeling ontstaan nieuwe lozingspunten. De hiermee samenhangende herverdeling of toename van hoeveelheden heeft gevolgen voor het ontvangende watersysteem, welke in een aantal gevallen gecompenseerd moeten worden. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van het navolgende stroomschema.

Het verharden van meer dan 500 m² in stedelijk gebied en 1500 m² in landelijk gebied is niet toegestaan, zonder het aangebracht verhard oppervlak te compenseren met extra open water. Als minder dan 500 m², respectievelijk 1.500 m², wordt verhard, geldt een eenmalige vrijstelling van de compensatieplicht. Als het verharde oppervlak in eerste instantie kleiner is dan de hiervoor genoemde 500 m²/1.500 m², maar deel uitmaakt van een groter geheel, b.v. een planologisch bepaalde mogelijkheid, moet bij een volgende uitbreiding, waarbij het totaal verharde oppervlak groter wordt dan 500 m², respectievelijk 1.500 m², de meerdere oppervlakte worden gecompenseerd.

Naast hetgeen in de Keur en de daarbij behorende beleidsregels is bepaald omtrent compensatie bij lozing vanaf nieuw verhard oppervlak op oppervlaktewater, is ook de trits "vasthouden, bergen en afvoeren" uit de Watertoets van belang voor de lozing van hemelwater op oppervlaktewater.

Voor het overige wordt verwezen naar de Keur en de bijbehorende beleidsregels.

Wadi's

In het kader van deze nota wordt als de primaire functie van wadi's aangemerkt het zuiveren van licht vervuild, afstromend hemelwater.

Daarnaast vervullen wadi's ook kwantitatieve functies, namelijk berging en vertraging (naar oppervlaktewater en/of bodem). Deze effecten kunnen worden meegenomen in de stedelijke wateropgave indien deze parameters zijn opgenomen en beschreven in het gemeentelijke rioleringsplan.

Ongewenste interactie tussen water- en rioleringsstelsel

Uitgangspunt is dat er vanuit het lozingspunt wordt geloosd naar het watersysteem en dat deze lozing weerstandsvrij kan plaats vinden. In een aantal gevallen dreigt aan deze uitgangspunten niet voldaan te kunnen worden. Om dit te pareren worden vaak terugslagkleppen gebruikt, wat over het algemeen een doelmatige oplossing is.

Algemeen geldt een minimaal verschil tussen een overstortdrempel en het buitenwaterpeil van 20 cm. Als een kleiner verschil niet is te voorkomen, wordt een vrijhangende terugslagklep geplaatst. In het rioleringsplan wordt vervolgens aangegeven hoe deze voorziening wordt beheerd.

Ingeval sprake kan zijn van langdurige overschrijding van vastgestelde waterpeilen (zoals in kwelgevoelige locaties als gevolg van hoge rivierwaterstanden) kunnen ook bij grotere verschillen kleppen worden toegepast.

Opsomming relevante gegevens

Rioleringsplannen voorzien in de opgave per lozingspunt van de ondergenoemde gegevens:

- Type overstort (gemengd / verbeterd gescheiden / nooduitlaat)
- Locatie (X, Y) van de overstort(drempel) en van de uitmonding
- De woonkern en bemalingsgebied waarin zich elk lozingswerk bevindt
- (Externe) drempelhoogte in NAP
- Inhoud van een eventuele bergbezinkvoorziening
- Maximaal en totaaldebiet bij Leidraad 9

Per bemalingsgebied bovendien:

- Verdeling afvoerend verhard oppervlak per lozingswerk (in beginsel bij leidraad 9)
- Stelselberging, eventueel verdeeld in onderdrempel- en bovendrempelberging
- Pompoevercapaciteit

Wat mag de gemeente van het waterschap verwachten?

De gemeente mag van het waterschap verwachten dat zij de plannen binnen de gestelde termijn afhandelen.

Wat verwacht het waterschap van de gemeente?

Het waterschap verwacht van de gemeente dat zij in de plannen uit gaat van het bovenstaande en het waterschap vroegtijdig in het overleg betreft.

5 STRUCTURELE SAMENWERKING IN DE WATERKETEN

In deze nota zijn de kaders van de samenwerking tussen waterschap en gemeenten neergezet, zodat de gemeenten weten wat ze kunnen verwachten van het waterschap en andersom.

Naast het reguliere rioleringsbeheer waarop deze nota betrekking heeft, loopt er een parallel spoor tussen gemeenten en waterschap over structurele "samenwerking in de waterketen". Deze structurele samenwerking is in ontwikkeling, waarbij het nog niet duidelijk is op welke onderwerpen in de investeringsfeer en/of beheer verdere samenwerking mogelijk is. Het is mogelijk dat afspraken die tot stand gaan komen in dit parallelle spoor gaan afwijken van de kaders die het waterschap in deze nota verwoordt. Vooralsnog volstaan we in dit hoofdstuk met het benoemen van het proces dat lopende is.

Proces

In het kader van bezuinigingen hebben de Unie van Waterschappen en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) met de Rijksoverheid in het BAW afspraken gemaakt over structurele samenwerking in de (afval)waterketen tussen de gemeenten en waterschappen in Nederland. De verwachting is dat door betere samenwerking en door taken slimmer en innovatiever op te pakken een kostenbesparing van jaarlijks 13%, vanaf 2020 mogelijk is. Het gaat zowel om sectorale besparingen (riolering en afvalwaterzuivering) als om integratie. Hiermee is een besparing bedoeld t.o.v. de verwachte kostenstijgingen bij autonoom beleid, dus resulterend in een matiging van de stijging van de lokale lasten voor burgers en bedrijven. Gemeenten en waterschappen geven invulling aan de afspraken uit het Bestuursakkoord en concretiseren de verbetermogelijkheden.

Op basis van een landelijk feitenonderzoek is berekend dat € 380 miljoen per jaar bespaard kan worden door doelmatigheidsverbetering. Daarbij is een voldoende grote schaal uitgangspunt. (Al is er verschil van mening over de hardheid van dit onderzoek, de uitkomst is wel richtinggevend).

De aanpak om tot dit resultaat te komen bestaat uit drie sporen:

1. doelmatigheidsverbetering in het rioleringbeheer (taak gemeenten). De inbreng van ons waterschap is hier deze nota "Samen door één buis, afsprakenkader voor de riolering".
2. doelmatigheidsverbetering in zuiveringsbeheer (taak waterschappen).
3. doelmatigheidsverbetering door samenwerken, danwel door integratie van het afvalwaterketentaken.

riolerings- beheer	samen- werking	zuiverings- beheer
-----------------------	-------------------	-----------------------

De samenwerking is niet vrijblijvend. In 2011 is de voorbereiding gestart van wetgeving, voor het geval de uitvoering van het bestuursakkoord over de waterketen onvoldoende resultaat heeft. Hiervoor is een "interventieladder" uitgewerkt om bestuurlijke en juridische druk te hanteren bij de uitwerking van de afspraken uit het bestuursakkoord door gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven en daarmee te sturen op tempo en voortgang. Uitgangspunt is dat partijen in ieder geval in de eerste stappen van de interventieladder de ruimte behouden om zelf keuzes te maken en invulling te geven aan het bestuursakkoord water.

	Onderdeel interventieladder	Wanneer
0	Stimuleren en ondersteunen	2011-2012
1	Visitatie / kwaliteitsaudits	2013- 2014
2	Bestuurlijke interventie (mediatie)	2015
3	Verplicht gezamenlijk investeringsprogramma	2016
4	Toezicht	2017

De juridische borging is maatwerk. Nadat bekend is waar de voordelen zijn te halen wordt er een passende organisatievorm bij gevonden: "Vorm volgt inhoud". In de visie van WSRL geven regionaal uitgevoerde feitenonderzoeken inzicht in de huidige situatie, de onderlinge verschillen, de referentiesituatie 2020 en de potentiële samenwerkingsmogelijkheden. Op basis daarvan zullen de besturen besluiten om de kansen en samenwerkingsmogelijkheden verder uit te werken in een businesscase, waarin ook wordt ingegaan op de organisatorische en juridische aspecten. De businesscase(s) levert dus de zakelijke afweging om een samenwerking te starten of juist niet.

Belangrijkste randvoorwaarden

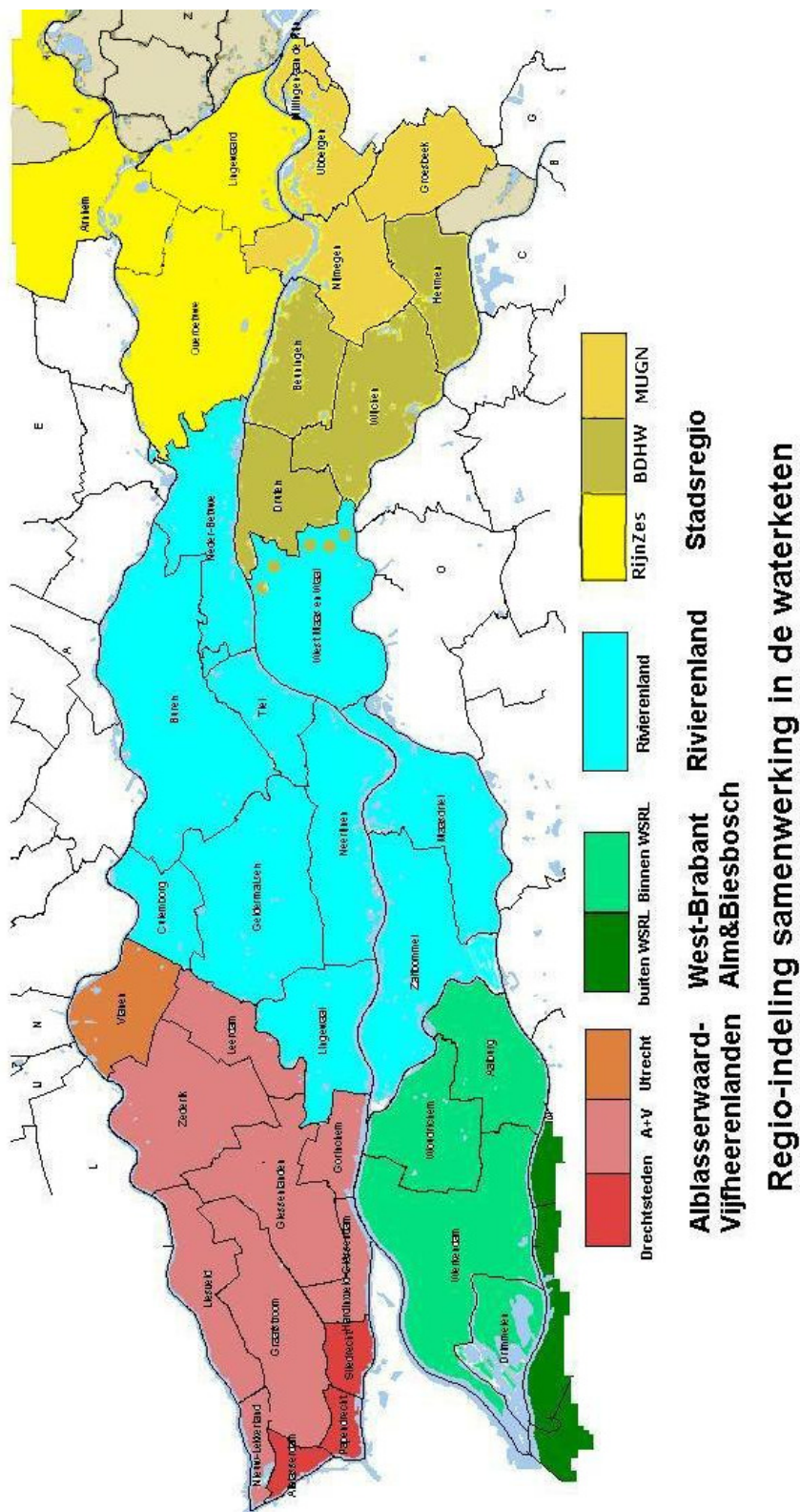
- Maximaal draagvlak. Een "bottom-up" proces, waarbij met name gebruik wordt gemaakt van bestaande ambtelijke overlegfora. Zowel op bestuurlijk niveau als op niveau van ambtelijk management, beleidsvormend en uitvoerend is draagvlak nodig.
- Behoud van wettelijk vastgelegde verantwoordelijkheden (de zorgplichten). Uitvoering kan op zich "buiten de deur", zeggenschap over de eigen taken en heffingen blijft een zaak van de individuele gemeenten en waterschap.
- Doelmatigheidsverbeteringen. Deze worden getoetst op kwaliteit, kwetsbaarheid én kosten. Het genoemde besparingspotentieel is niet taakstellend maar richtinggevend.
- Vorm volgt inhoud. Via onderzoeken naar de kansen en mogelijkheden wordt gezocht naar een passende organisatievorm.
- Maatschappelijk belang gaat boven sectoraal belang.

Daarnaast zijn er andere manieren van samenwerking denkbaar tussen gemeenten en het waterschap. Denk hierbij o.a. aan:

- Structurele kennisuitwisseling (platform)
- het uitvoeren van gezamenlijke aanbestedingen;
- overname van beheertaken (al dan niet regionaal);
- het detacheren en het inhoudelijk ondersteunen van mensen.

Toekomst

Deze samenwerking wordt apart opgepakt in overleg met gemeenten in 4 verschillende regio's. Dit proces is lopende en het is nog niet bekend welke doelmatigheidswinst gerealiseerd kan gaan worden. De resultaten van de afspraken die gemaakt gaan worden over een structurele wijze van samenwerking in deze regio's zullen een aanvulling zijn op de afspraken die onder andere in het kader van de nota gemaakt worden. Welke doelmatigheidswinst uiteindelijk gerealiseerd gaat worden, zal in de komende tijd blijken. Gemeenten en waterschap zetten (in) samen(werkingsverband) de schouders onder de (besparings)opgaven op het vlak van de waterketen.

De regio-indeling in Waterschap Rivierenland

6 OVERGANG NAAR EEN NIEUWE MANIER VAN SAMENWERKEN

Deze nota vormt het kader voor afspraken voor nieuwe trajecten en projecten. Dit heeft gevolgen voor de onderstaande nota's en verordeningen:

Nota Rioleringsbeleid 2005

In de Nota Rioleringsbeleid 2005 is de basisinspanning vastgelegd. Een aantal gemeenten voldoet hier al aan. In een aantal gemeenten zijn er nog maatregelen nodig die moeten worden genomen om aan de basisinspanning te voldoen. Voor komende jaren staat de uitvoering van deze resterende maatregelen gepland. Voor de lopende basisinspannings-trajecten blijft de Nota Rioleringsbeleid 2005 van kracht. Na het afronden van de basisinspanning vervalt deze; er kunnen geen nieuwe activiteiten meer uit voortkomen.

Beslisboom waterbergingscompensatie bij afkoppelen

Deze beslisboom (par. 4.5.1) was opgenomen in de Nota Rioleringsbeleid 2005, maar blijft als beleidsregel bestaan. De beslisboom wordt opgenomen in de jaarlijkse herziening van de beleidsregels van de Keur.

Regeling Waterkwaliteitsspoor

Bestaand beleid en afsprakenkaders die gehanteerd worden bij de waterplannen blijven van kracht.

Aansluitverordening

De aansluitverordening 2010 van het waterschap blijft van kracht, tot het moment dat alle verleende aansluitvergunningen zijn vervallen. De voorschriften die in de aansluitvergunning waren vastgelegd, worden omgezet in afspraken in een afvalwaterakkoord, dat tussen de gemeente en het waterschap is of wordt gesloten. Dit akkoord is een schriftelijke vastlegging van afspraken tussen gemeente en waterschap en is juridisch minder hard dan de aansluitvergunning, die strikt gehandhaafd kon worden. Het afvalwaterakkoord laat ruimte voor maatwerk en ook het ambitieniveau en de mate van samenwerking worden hierin vastgelegd. De Aansluitverordening zal worden ingetrokken zodra bij alle gemeenten de vergunningvoorschriften zijn omgezet in onderlinge afspraken in de afvalwaterakkoorden (par. 4.3.1).

Stimuleringsregeling Duurzame inrichting waterketen

Deze subsidieverordening was voornamelijk bedoeld voor het stimuleren van afkoppelen van afstromend hemelwater van verhard oppervlak van de gemeentelijke riolering. Deze regeling loopt tot en met 2014, maar wordt beëindigd om de redenen genoemd in deze nota (par. 2.1).

Interim-beleid afstromend hemelwater.

In 2009 heeft het waterschap interim-beleid vastgesteld voor kwalitatieve aspecten van hemelwaterlozingen vooruitlopend op de inwerkingtreding van het Besluit lozen buiten inrichtingen. Dit beleid is vervallen.

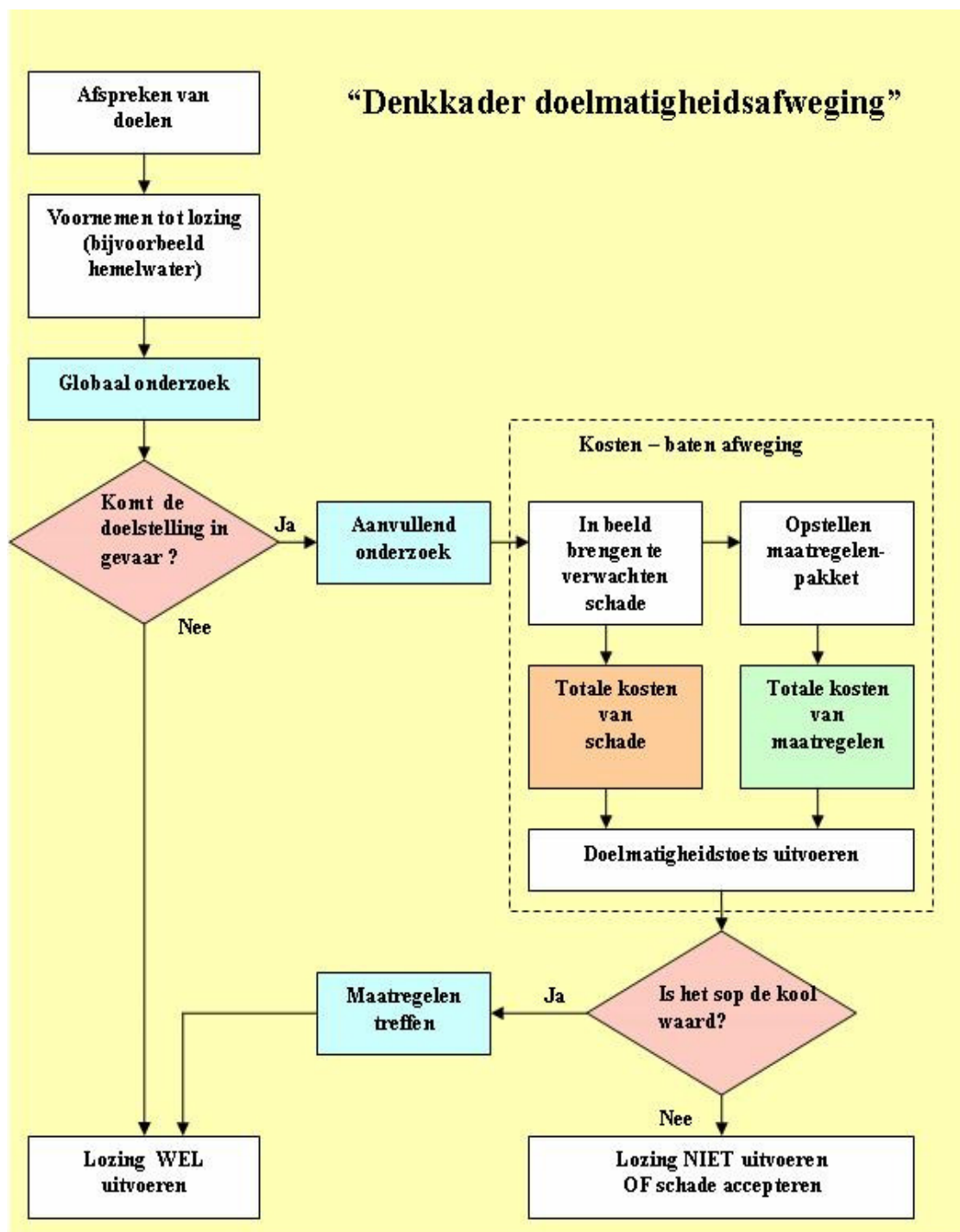
BIJLAGEN

BIJLAGE 1 LIJST VAN GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
AWA	AfvalWaterAkkoord
Barim	Besluit algemene regels voor inrichtingen milieubeheer (Activiteitenbesluit)
BAW	Bestuursakkoord Water 2011
Blah	Besluit lozen afvalwater huishoudens
Blbi	Besluit lozen buiten inrichtingen
BRP	Basisrioleringsplan (plan dat in gaat op de hydraulische aspecten van het rioolstelsel en dient als onderligger voor het GRP)
CIW	Commissie Integraal Waterbeheer. Tot 2004 ingericht bestuurlijk overleg voor de afstemming van beleid en uitvoering van integraal waterbeheer
CZV	Chemisch Zuurstof Verbruik, een maat voor de vervuiling van afvalwater
DWA	DroogWeerAfvoer
GRP	Gemeentelijk RioleringsPlan
IBA	Individuele Behandeling Afvalwater
KRW	Europese KaderRichtlijn Water (dec. 2000)
MTR	Maximaal Toelaatbaar Risico
OAS	Optimalisatiestudie AfvalwaterSysteem
POC	PompOverCapaciteit, deel van de capaciteit van een rioolgemaal dat bestemd is voor de afvoer van regenwater
RWA	RegenWeerAfvoer (= het totaal aan DWA + POC)
RWZI	RioolWaterZuiveringsInstallatie
Stowa	Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer
Stowa-klasse	Indeling in vijf ecologische waterkwaliteitsklassen volgens het "Handboek Nederlandse Ecologische Beoordelingssystemen"
VGRP	Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan, een GRP dat is uitgebreid met de zorgplichten voor hemelwater, grondwater en de financieringsstructuur dmv heffingen.
Wvo	Wet verontreiniging oppervlaktewater
WSRL	Waterschap Rivierenland
Wtw	Waterwet

BIJLAGE 2 DENKKADER DOELMATIGHEIDSAFWEGING

Bij de bepaling van maatregelen "of we de goede dingen doen" (par. 4.3.3) kan het afgebeelde stroomschema als hulpmiddel worden gebruikt.

BIJLAGE 3 CHECKLIST BEOORDELING GEMEENTELIJK RIOLERINGSPLAN (GRP)

Een gemeentelijk rioleringsplan is een maatwerk voor elke gemeente. Waterschap Rivierenland wil graag vroegtijdig betrokken worden bij het opstellen van het GRP (par.4.1.1).

Bij de beoordeling van gemeentelijke rioleringsplannen zal worden gekeken of in het plan voldoende rekening is gehouden met de volgende aspecten

Onderwerp	Toelichting
1. Conform Leidraad Riolerings	Opzet en inhoud bij voorkeur cf. Module A1050 Leidraad Riolerings
2. Vorig GRP	Evaluatie voorgaand GRP
3. Inhoud GRP	Is het GRP verbreed? Zijn hemel- en grondwatertaken opgenomen?
4. Inventarisaties	Beschrijving afvoersystemen incl. lozingswerken, niet gerioleerde lozingen
5. Actualiteit BRP(s)	Zijn de BRP's actueel met actuele gegevens en berekeningen?
6. Vergunningverlening	Overzicht van Wvo- en aansluitvergunningen
7. Uitvoering maatregelen	Uitvoering maatregelen ivm waterkwaliteit- en waterkwantiteit
8. Vuiltechnisch functioneren	Omschrijven en onderbouwen van emissies (metingen)
9. Omgaan met regenwater	Beleid, afkoppelambities en -plannen
10. Niet aangesloten percelen	Beleid, aanpak, beheer
11. Samenwerking	Hoe geeft de gemeente invulling aan het BAW / art. 3.8 Wtw?
12. OASsen en meten	Zijn er optimalisatiemogelijkheden?
13. Afvalwaterakkoorden	Zijn/worden afspraken vastgelegd in afvalwaterakkoorden?
14. Financiële onderbouwing	Rioolheffing, kosten voor maatregelen, realisatietermijnen
15. Personele onderbouwing	Aanwezige en benodigde bezetting
16. Overige	Bijvoorbeeld gemaakte afspraken of gebiedsspecifieke aanvullingen

Het waterschap hanteert voor de beoordeling van het GRP een uitgebreide checklist. Deze is op aanvraag digitaal beschikbaar.

Tevens is voor het hydraulisch plan (BRP) een soortgelijke checklist op aanvraag digitaal beschikbaar.

De digitale versie van deze nota staat op de website www.waterschaprivierenland.nl

Hierin zijn links opgenomen naar de bovenstaande checklisten.

BIJLAGE 4 BEPALING AFNAMEVERPLICHTING WATERSCHAP

De afnameverplichting van het waterschap (par.4.2.1) wordt bepaald aan de hand van de volgende uitgangspunten:

Droogweerafvoer:

- DWA inwoners: 10 liter per inwoner per uur gedurende 12 uur (120 liter per dag)
- DWA bedrijven:
 - o bestaande bedrijventerreinen: werkelijk debiet door metingen bepaald en vervuilingswaarde in i.e.'s;
 - o nieuwe bedrijventerreinen:
 - milieucategorie 1-2-3 bedrijven: 0,5 m³ per uur per bruto ha en 20 i.e. per bruto ha
 - milieucategorie 3-4-5 bedrijven: 1 m³ per uur per bruto ha en 40 i.e. per bruto ha
 - eventueel gecorrigeerd voor specifieke lozingen, indien bekend
- DWA recreatie:
 - o verblijfsrecreatie 7 liter per recreant per uur (70 liter per dag)
 - o dagrecreatie 0,5 liter per recreant per uur (5 liter per dag)
 - o rekenen met 80% bezettingsgraad in het hoogseizoen; 0,5 i.e. per recreant

Regenwaterpomppovercapaciteit:

- Gemengd rioelstelsel: POC = 0,7 mm per uur over het werkelijk aangesloten verhard oppervlak met een maximum van 150 m² per woning, inclusief afgekoppelde woningen, exclusief in- en uitbreidingen, exclusief woningen in het buitengebied.
- Het aanpassen van de pomppovercapaciteit (in m³/h) na afkoppelen wordt niet standaard verlangd, tenzij de beperkte capaciteit van de RWZI daartoe aanleiding geeft (WSRL heeft hierbij afstemming gezocht met de samenwerkingspartner *Waterschap Hollandse Delta*).
- Verbeterd gescheiden rioelstelsel: POC = 0,2 mm per uur bij het werkelijk aangesloten verhard oppervlak

BIJLAGE 5 GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR

1. *Bestuursakkoord Water*, d.d. april 2011
2. *Samenwerking op basis van afspraken*; handreiking toepassen regelgeving afvalwater in de praktijk, d.d. 31-1-2011 van Ministerie van I&M, Unie van waterschappen en VNG
3. *Leidraad Riolerings* van Stichting Rioned
4. *Grondwaterbeleidsplan 2011-2014*, Waterschap Rivierenland
5. *Samen verder met de waterketen*, nieuw beleid voor de gemeentelijke watertaken d.d. augustus 2010 van Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden
6. *Waterbeheerplan 2010-2015*, Waterschap Rivierenland, 2009
7. *Richtlijnen Waterkwaliteitsspoor*, versie 1.1, Waterschap Rivierenland, 2012
8. *Keur Waterschap Rivierenland*, 2009

De digitale versie van deze nota staat op de website www.waterschaprivierenland.nl
Hierin zijn links opgenomen naar de bovenstaande bronnen en literatuur.